

Ujút

Irodalmi és kritikai szemle

Szerkeszti: MÁRKUS ALADÁR

III. évfolyam 1933. X.

Megjelenik minden hó 15-én

Tartalom:

**T. G. Masaryk dr.
és Sándor Pál**

a hitlerizmusról

Oscar Maria Graf:

Égessetek el!...

Hellmut v. Gerlach:

Európai egyesült államok.

Fischer S. Gyula:

Új idők—új korszak.

Sós Endre:

Pompéji romjain

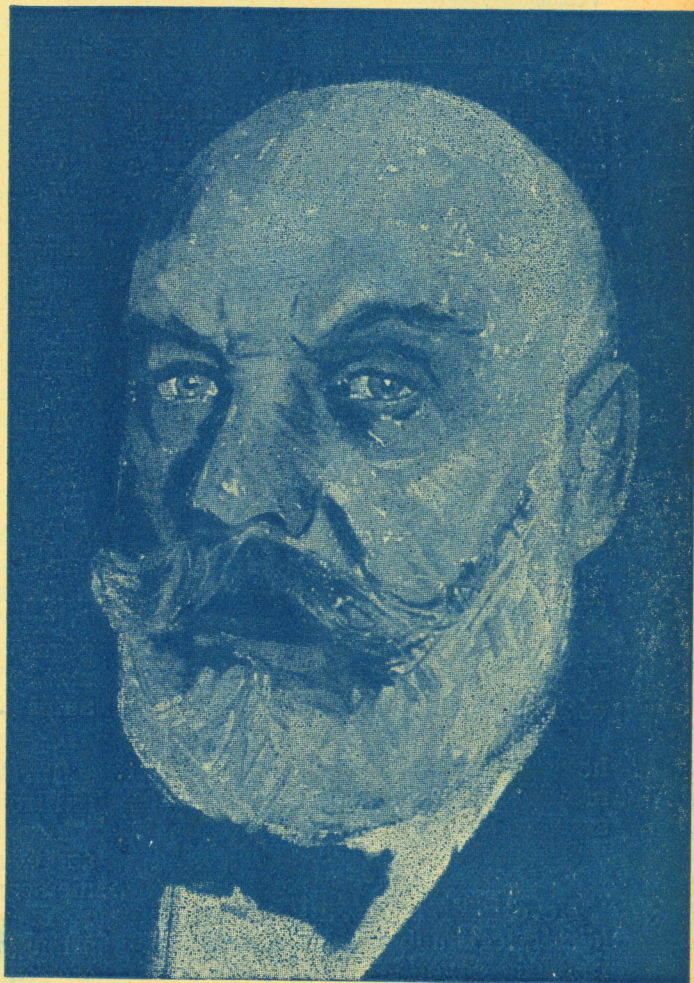
Salom Asch:

Aki már a másvilágon járt...

L. v. Sacher Masoch:

Eszterke

*és sok érdekes riport
és értékes cikk.*

MENACHEM USSISCHKIN

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Makótól-Jeruzsálemig

A budapesti törvényhatósági választások alkalmával történt.

Nemcsak a főváros, hanem az egész ország lázas izgalommal várta a választások eredményét, hogy sikerül-e Budapesten a demokratikus gondolatot győzelemre juttatni.

Estefelé járt, a legtöbb választókörzetben már a szavazatok összeszámlálásához fogtak, amikor szerkesztőnk megjelent Vázsonyinak terézköruti irodájában.

— Kegyelmes úr, van-e már valami ujság? — kérdezte szerkesztőnk

— Van — felelte keserű mosollyal Vázsonyi.

— Micsoda?

— Feltámadás.

— Milyen feltámadás?

— Egészen szabályos feltámadás.

Feltámadtak a halottak, megjelentek az urnák előtt és leszavaztak — a kormánypártra...

*

Tanító: Hogy hívják atyádat?

Tanuló: Hans von Hagenkreutz.

Tanító: Nemzetisége?

Tanuló: Porosz.

Tanuló: Vallása?

Tanuló: Protestáns.

Tanító: Hogy hívják édesanyádat?

Tanuló: Hilde Krausz?

Tanító: Nemzetisége és vallása?

Tanuló: Mint Jézusé...

*

A „Münchener Neueste Nachrichten” jelenti:

A müncheni anyakönyvi hivatal megengedte, hogy Isidor Ernsberg bűnügyi rendőrtisztviselő keresztnevét Adolfra változtathassa.

Milyen érdemeket szerzett Isidor, hogy a névváltoztatást soronkívül megengedték és milyen érdemeket fog szerezni az új Adolf?...

Sejtjük!...

*

Hevesi Ferenc dr., a Pesti Izr. Hitközség legifjabb rabbija, a vezető főrabbiág egyetlen örököse, rós hasonló előestjén Ferenc József kabátban és cilinderrel a fején jelent meg a szószéken és tartotta meg prédikációját.

Lehet, hogy ezt a tempót a devált dollár és vallás hazájából hozta.

Ebben az esetben azt ajánlhatjuk az ifjú főrabbinak, hogy álljon valamilyen vallási reformmozgalom élére.

Ha orthodoxizás — úgy bizonyára ezentúl — mindig a papi talár mellőzésével fog funkcionálni.

Viszont, ha ezt csupán gigerlikedésből tette, úgy — menjen a Duna-korzóra.

Ott bizonyára nagyobb sikereket fog aratni...

*

A statisztikai kimutatás szerint 16 millió zsidó lélek él a földön.

Ruppin dr. 14 millióra becsüli az össz-zsidóságot.

Hevesi Ferenc dr. szónoklatában csak 13 millió zsidó létezéséről tud.

Hol itt a differencia?

Tudjuk!

Hevesi dr. ex offó leszámította a magyar zsidóságot, amely az egyetemes zsidóság szempontjából nem jön számításba.

*

Az Andrassy-út végét, ahol a mileniumi emlékmű és a hősök sírja van, „Hősök teré”-nek nevezte el a főváros tanácsa.

Amint értesülünk a „Teleky-tér” nevét „Ösök teré”-re fogják átvátoztatni.

*

Tel-Aviv és Jeruzsálemben jom kipur előestje után minden járműközlekedés szünetelt.

Ugyanakkor a Dohány-utcai zsinagóga előtti téren életveszélyes forgalmat idéztek elő az előljárók magánautói...

Megjelent az IMIT évkönyve

Tartalmas, nívós munka. Valósággal irodalmi esemény.

Az összeállítás Szemere Samu dr., az évkönyv szerkesztőjének rátermettségét és zlapos tudását dicséri.

Az évkönyv kis szépséghibája, hogy a magyar-zsidó írók reprezentánsai gyéren vannak képviselve, viszont örömmel köszöntjük az ifjú zsidó író nachwuchs meglepően értékes szárnypróbálgatását.

N. L.

Meir Berlin a Mizrachi világszervezet elnöke Budapesten

(Schwarcz Oszkár fotóriporterünk felvétele)

Alsó sorban: középen M. Berlin, jobbról Márkus Aladár főszerkesztő, balról Schapira Samu a magyar mizrachisták ifjúsági csoportjának vezetője.

Felső sorban: (balról jobbfelé) Mayer Ignác társelnök, Holder József jiddis költő, Mayer Simon társelnök.

Meir Berlin, a Mizrachi világszövetség elnöke október 17-én érkezett meg Jeruzsálemből a magyar fővárosba.

A keleti pályaudvaron százakra-menő lelkes tömeg élén Sternberg Z. J. igazgató, a magyar Mizrachi elnöke fogadta őt.

Este M. Berlin előadást tartott a Lloyd dísztermében.

A nagyhatású előadást állandó tapsorkán szakította meg és annak befejezése után a hallgatóság meleg ovációban részesítette a hatalmas tudású előadót.

Hétfőn este bucsu-bankettet rendeztek M. Berlin tiszteletére.

Főszerkesztőnk érdeklődésére a következőképpen nyilatkozott M. Berlin a Mizrachinak a Cionista Szövetségből való kilépési szándékáról:

— A kiválási törekvést **teljesen helytelenítem**, mert az egy meglévő és jól megszervezett zsidó szövetséget csupán **gyengítene**.

... Nem szívesen látom, ha a zsidó crök szétforgácsolódnak. Egyetlen vágyam, hogy a zsidó népet egy táborba tömörítsem.

... A magam részéről minden igyekezettel azon leszek, hogy a szeparálást megakadályozhassam ...

Apáink azt mondták: mi már elfelejtettük a boldog időket. Mi még nem is láttuk azokat.

A szép kultusza az ősi zsidó irodalomban

Nem akarjuk kétségbevonni a zsidó puritánizmusnak az őszinteségét, de megállapítjuk, hogy a tendenciája meglehetősen idegen az ősi zsidóság irodalmában. A Biblia, a Talmud és a Midras inkább ellensége a cinikus hanyagságnak, mint a szépség kultuszának, amely arra törekszik, hogy a természetet, amely olykor diszharmonikus vonásokkal becstelelti meg Isten képmását, nagyobb harmóniára kényszerítse. A Talmud rövid, száraz stílusa elárad és megszínesedik, amikor a szépséget dicséri. Csupa poézis ilyenkor. Költői lendülettel magasztalja például Jeruzsálem szépségét is. Aszurá kabim jofi jardu leolam, tisá natlá Jerusalajim, veechad kol haolam kuló. Tíz mérce szépség jutott a világnak; kilenc mércét kapott belőle Jeruzsálem, egyet az egész világ. (Kidussim, 49.)

Főpapul csak azt lehetett megválasztani, aki szépségre a legtökéletesebb volt. (Horijot, 9.)

Jeruzsálem leányai még dalaiban is a szépség ápolására búzditották egymást. A legkedvesebb dalukban így ujjongtak: A szépségtekre vigyázatok, mert nem is asszony, aki nem szép. Tenu énechem bejofi, sően isáh éle lejofi. (Taanit, 24.)

De a Talmud nemcsak, hogy megbecsülte a szépséget és rajongott érte, de még tanácsot is ad a nőknek, hogyan ápolják a szépségüket. Ketubot traktusában, a 29. oldalon olvashatjuk: Haroce se jalbin et bitó, jaachilenu efrochin. Aki megakarja fehériteni leányát (ha sötét arcú), csirke húsával etesse. Sabbath traktusában, a 80. oldalon a parfümök és a puder használatát ismerteti a Talmud. Az ecset és a pamacs ügyes kezelését ajánlja, mert a hatásnak ez a legfontosabb feltétele.

Rabbi Jismael, az ókori zsidóság egyik legnagyobb szelleme, aki rabbi Akibával együtt vértanúhalált halt, úgy rajongott a szépségért, hogy nem is tűrt rútt nőt a környezetében, mert úgy érezte, hogy az asszony rútsága lealázza a zsidó népet. Egyszer egy csunya cselédleány került a háztartásába. Rabbi Jismael, aki értett az orvosi tudományokhoz, operációnak vetette alá, amitől megszépült. Mikor tanítványai magasztalták az elért siker miatt, szerényen elhárította a dicsőítést és ezt mondta: Benot Jiszrael leányai, csak a szegénység és a nyomor foszthatja meg őket a szépségöktől. (Nidda, 66.)

A Biblia szinte erénynek magasztalja a női szépséget, mert ha érnyes nőt dicsér, szépségét dicséri meg. Rebekát olyan nőnek mondja, akit nézni gyönyörűség volt, tovat mareh meod. Rachel arca szép, testre is, jefat toár és jefat mareh. Abiság naará jafé ad meod, csodálatosan szép. Jób lányai olyan szépek, hogy nem találni hozzájuk hasonlót, velo nimcau nasim jafot kibenet Jjob. (Jób, 42.)

Természetes, hogy az ókori zsidónők igen nagy gondot fordítottak szépségük ápolására. A Talmud mondja Sára ósanyánkról, hogy mikor öregedett és az arca ráncosodni kezdett, addig masszírozta az arcát, amíg a ráncok eltűntek és megint olyan szép volt, mint régente. Nitpastu hakamatin vechazér hajofi. (Baba Batra, 120.)

Hogy a régi zsidó nők milyen nagyra tartották a szépséget, az legjobban Jezsajás próféta beszédeiből tűnik ki, aki megdorgálta őket a nagy kényességök miatt. Divatba hozták a dekoltázst, netajot gaom, tipegve lépkedtek, halech vetipup tilchanach és festették magukat.

Uj Út független — pártoljuk — terjesszük !

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

a hitlerizmusról

Az emelkedett szellemű tudós véleménye az a nyilatkozat, amelyben Masaryk, a csehszlovák köztársaság agg elnöke oly pregnáns szavakkal tapint rá a horogkeresztes mozgalom úgynevezett „szellemi” lényegére.

„A pángermánizmus, amely a nemzeti szocializmus nevet vette föl, az elméletből most politikává vált.

Nem hiszem, hogy ezé a gondolaté a jövő.

Csak egy idealisztikus mozgalomnak lehet tartósan döntő befolyása a népek lelkületére.

Éppen ezért a pángermánizmus, ez a fölfokozott nacionalizmus nem lesz olyan sorsdöntő befolyással az emberiségre, mint akár a kereszténység, akár a nagy francia forradalom eszméi, vagy a szocializmus.

Ami pedig a fajelméletet illeti, tiszta fajok már nem léteznek. Semilyen európai népnek nem folyik tiszta faj vére az ereiben.

El kell utasítani az olyan elméletet, hogy egy nemzet magasabbrendű volna a másikkal.

Ez a fanatizmus már nem is emberi és én undorodom minden fanatizmustól, akár faji, akár vallásos, akár „pártfanatizmusról legyen szó”.

Sándor Pál, a magyar zsidóság mandátumnélküli képviselője egyik felekezeti lap újévi számában cikket írt a hitlerizmusról.

Ezeket írja többek között:

„Nem vagyunk mi vakok, látjuk a hitlerizmus fényoldalát (!) is...”

*

„Nem vonom kétségbe Hitler és társainak jóhiszeműségét (!) ...”

*

„Hitler a német Boulanger. A lova a zsidógyűlölet.

Boulanger-t a francia nemzet imádta, isteníttette, ha pejlován megjelent, ünnepelte.

A francia nemzet hamar átlátta a jelszó ürességét és éppen oly hamar szállította le a nép kegyéből, mint ahogy felemelte.

Hitler törekvéseit komolyabbnak, sőt komolynak ismerem el.

Kár, hogy előrelátható eredménytelensége révén nem fog a német történelem Bismarckjai közé tartozni.”

Oscar Maria Graf :

Égessetek el!...

Egy árja író feltűnéstkeltő nyilatkozata

Mint minden balra orientálódó, háttározottan szocialista érzelmű lélekember Németországban, magamnak is gyakran adatott, hogy az új uralomnak áldásaiban gyönyörködjem.

Véletlenül időztem akkor Münchenben, midőn megjelent ottani lakásomon a rendőrség, hogy foglyul ejtsen.

Lefoglalt soha többé meg nem szerzhető kéziratokat, hangyaszorga-

lommal összegyűjtött forrástanulmányanyagot, összes üzleti papírjaimat és könyveimnek elég tekintélyes részét.

Persze mindez valószínűleg máglyára fog kerülni.

Igy én kénytelen voltam hazámat, munkámat, — s ami a legszomorúbb, a hazai földet elhagyni, hogy a gyűjtőtáborból meneküljek.

A legkellemesebb meglepetés azon-

ban most ért engem. A „Berliner Börsekurir” szerint új Németország fehér szerzői közé soroztak és „Foglyok vagyunk” című munkámat kivéve mint kiválóakat ajánlják.

Arra vagyok tehát hivatva, hogy az új német szellemeknek egyik vezére legyek!

Hiába kérdem magamtól, mivel érdemteltem meg ezt a szégyent!

A harmadik Német birodalom majdnem az egész jelentékeny irodalmat kidobta, az igazi német költészet-től teljesen elfordult, elsőrendű íróinak legtöbbször számkivetésbe kergette, könyveik megjelenését Németországban lehetetlenné tette!

Néhány nagyképű konjunkturaíró tudatlansága, a jelenleg uralmon lévő hallatlan vandalizmusa most arra törekszik, hogy mindazt, ami a mi irodalmunkat és művészetünket világhírűvé tette, tönkretégye és a „német”

fogalmat rövidlító nacionalszocializ-mussal helyettesítse.

Nacionalizmus, melyben a legcsekélyebb szabadságmozgalmat is elnyomják, melyben az én őszinte szocialista társaimat üldözik, bebörtönzik, kínozzák, meggyilkolják, vagy az öngyilkosságba kergetik!

Ez és ennek képviselői, kiknek a németiséghez semmi, de semmi közük nincs, ezek mernek engem az ő lelkületük képviselőjévé tenni! . . . fehér listájukra venni!

Erre a becstelenségre nem szolgáltam rá!

Életem és írásaim jogot adnak arra, hogy könyveim a máglya tiszta tűzének legyenek áldozatává, s ne jus-sanak azoknak véres kezeibe!

Égessétek el a német elme műveit! Az sokkal tovább fog élni, mint a ti szégyenetek!

Menachem Ussischkin

(Címképünkhöz.)

A prágai cionista kongresszus augusztus 24-én tartott ülésén ünnepelte Menachem Ussischkin, a nagy cionista vezér 70-ik születése napját.

Az ülést Motzkin elnök nyitotta meg a következő beszéddel:

Egy nehéz nap után a mai ülésünk ünneppé változott: Menachem Ussischkin ünnepévé. Sokan Önök közül nem fogják elhinni, hogy ez a fiatal férfiú 70 éves.

Mintha nem is volna a háta mögött az egész cionizmus története.

Pedig már többi mint 50 éve halljuk az Ussischkin nevet.

Már 42 évvel ezelőtt, amikor még Berlinben mint Oroszországból menekült egyetemi hallgatók éltünk, ismertünk Téged, már akkor is mint vezért, aki egész erejét a zsidó népnek, a zsidó földnek és a zsidó nyelvnek szentelte.

Ussischkin legnagyobb érdeme, amiért az egész mozgalom és az egész zsidóság végtelen hálával tartozik neki az, hogy a Keren Kajemeth-et ha-

talmas alappá fejlesztette, amelynek segítségével újabb és újabb területeket hódítunk meg palesztinában a zsidó nép számára.

Ő valóságos szimboluma ma a cionizmusnak és ezért a kongresszus és a Vezérő Bizottság nevében kívánok neki még sok-sok szerencsés és boldog esztendőt.

Egy nagyon okos francia a forradalom előtt ezeket mondta: „Ha azzal vádolna meg valaki, hogy elloptam a Notre Dame nagyharangját és azt az óraláncomon viselem, hamarosan megszöknék...” Ha engem ugyanezzel vádolnának Németországban, nyugodtan bevárnám a vizsgálatot. Ellenkező a helyzet, ha politikai bűncselekménnyel vádolnának. Például, ha holnap reggel a reggelinél lepne meg egy barátom és bizalmasan közölné velem, hogy azon gyanu alatt állok, miszerint a frankfurti börzén összetoboroztam 300 bátor zsidót, kiknek élén a legközelebbi ultimókor Mannheimbe vonulok és kikiáltom a köztársaságot... még arra se engednék időt magamnak, hogy cipőt huzzak. Ugy, ahogy vagyok papucsokban menekülnék. BÖRNE.

Pellengérre!

Hogyan támogatja a Pesti Izr. Hitközség a németországi menekülteket?

Magyar zsidó hitfeleinkhez!

Jomkipur előtt, most, amikor olyan gond-
terhes, nehéz idöket élünk, újból felekeze-
tünk áldozatkészségéhez kell fordulnunk, országok, nagy összegeket gyűjtsünk a né-
mert a mai súlyos gazdasági viszonyok mel-
lett hitközségeink nem tudnak eleget tenni *lességünk megtenni*, hogy megfelelő alapot
feladatainknak, amelyek rájuk hárulnak teremtsünk, amelyből öket is megsegíthes-
azokkal a hittestvérekkel szemben, akik se-
gítségre szorúlnak s akiket a legutóbbi évek

óta mindinkább növekvő tömegekben kell
legelemibb életszükségeitekkel ellátnunk,
hogy éhen és hajléktalanul el ne pusztulja-
nak.

most még az is, hogy nagy számban jönnek

Ehhez a nehéz helyzethez hozzájárul
ide Németországból menekülő és átutazó
olyan hitsorsosok, akiket miután itt letele-
pediniök nincs módjukban és miután telje-
sen vagyontalanul érkeznek ide, innen to-
vább kell segítenünk, hogy valahol máshol,
határainkon túl, próbáljanak elhelyezkedni.

Ezeknek a szerencsétleneknek száma már
eddig több százra ment s ha mi hazai zsi-

Tudjuk, hogy ma mindenki mennyire érzi
az idök nehéz járását, tudjuk, hogy jöve-
delme megcsappant, de itt oly kötelességről
van szó, amely elől nem zárkozhatunk el és
amelyet még megerőltetés árán is teljesíte-
nünk kell.

Bizalomteljesen számítunk hittestvéreink
megértő áldozatkészségére és kérjük, hogy
adományaikat sürgösen juttassák az intéző
bizottsághoz a Pesti Izr. Hitközség címére
(Budapest, VII., Sip-utca 12).

Budapest, 1933. szeptember havában.

Stern Samu s. k.

m. kir. udvari tanácsos, az Izraeliták Orsz.
Irodája és a Pesti Izr. Hitközség elnöke.

Ugyanazon a napon, midön ez a
szívbemarkoló felhívás jelent meg, te-
lefonon értesítették szerkesztőnket,
hogy egy berlini zsidó újságíró nem
bírija szállodai számláját kiegyenlí-
teni.

Szerkesztőnk sajátjából rendezte a
tartozást és a menekült kollégájának
felajánlotta lakosztályának egyik szo-
báját.

A menekült újságíró boldog volt,
hogy a szent, nagy ünnepet meghitt
családi körben fogja eltölteni.

Hajnalban rosszullett lepte meg a
vendéget.

A gyorsan előkerült orvos injekciót
adott a görcsökben fetrengő beteg-
nek, akin súlyos vakbél irritációt álla-
pított meg.

E helyütt nyilvános köszönetet
mondok dr. Kemény Gyula orvosnak,
aki a helyzetre való tekintettel nem
fogadott el tiszteletdíjat.

Szerkesztőnk a Pesti Izr. Hitközség
kórházba szállíttatta a beteget.

Hirschfeld István dr. és Gyarmati
László dr. a zsidó kórház kiváló orvo-
sai életveszélyt állapítottak meg és
azonnali műtétet tartottak szüksé-
gesnek.

A műtétet Adler Sándor dr., a köz-
ismert sebész-orvos hajtotta végre.

Sikeresen.

Másnap, midön a súlyosan megope-
rált a kloroformtól még kábultan fe-
küdt, szerkesztőnk bement a betegfel-
vételi irodába, hogy a köteles beuta-
lást elintézzze.

— Ha ingyenes beutalást kíván
Szerkesztő úr, akkor miért éppen hoz-
zánk szállította a beteget és nem a
Rókus-kórházba? — szólt ingerült
hangon az osztályvezető.

Szerkesztőnk a meglepetéstől nem
tudott felelni.

— De hát kérem szépen berlini üldözött és menekültről van szó! . . .

— Tudjuk! . . . — vágott közbe az osztályvezető. — De mi közünk nekünk a berlini zsidókhoz?! . . . Hiszen Szerkesztő úr tudja, hogy a Zsidó kórház a pesti zsidóké, ahol csupán hitközségi tagot veszünk fel ingyenesen

— ha vagyontalan . . .

És a súlyos beteget hét nap után, úgyszólván félig gyógyultan valósággal kitessékelték a kórházi ágyból és éltávozásakor

75 pengő és 80 fillérről szóló adósevelet irattak vele alá! . . .

Pellengérre!

Ujévi rejtvényünk megfejtése és nyertesei

Az 1933. IX. számú folyóiratunkban megjelent rejtvény megfejtése:

Mi különbség Hitler és Lindberg között?

Lindbergh előbb repült, aztán ünnepelték — Hitlert előbb ünnepelték és aztán fog repülni . . .

A helyesen megfejtők közül a következők kapnak jutalmat:

Bernát Lajosné,

Turda, Str. A. Jancu S. Románia.

Hochteíl Aladárné,

Medias, Str. Forces No. 35. Románia.

Dr. Weisz Mártonné,

Chust, Csehszlovákia.

Dr. rd. Jakobovics Jenőné,

szül. Vajda Ágnes.

Carei, Str. Gh. Baritiu 17. Románia.

Dr. Kamarás László

Novi Sad, Samacka ulice 10. Jugoszlávia.

Amint azt már augusztusi számunkban jeleztük, a nagy érdeklődésre való tekintettel minden további második számban szellemes rejtvényvel kedveskedünk olvasóinknak.

— IGEN KEDVEZŐ MÉRLEGSEL ZÁRTA ÜZLETÉVÉT A BERLINI VIKTORIA. A Berlini Victoria Biztosító, amely Németország egyik legnagyobb biztosító intézete, az elmúlt számadási évre oly szép mérleget hozott nyilvánosságra, mellyel a biztosítók közül csak kevesen versenyezhetnek. A 427.957.762 márkás mérlegösszeget kimutató évi zárszámadás 9.389.001 márka tiszta nyereség egyenleggel zárult. A nye-

reségből 7.302.823 márka esik a nagy életbiztosítások osztályára és 1.991.325 márka az orvosi vizsgálat nélküli életbiztosítási ágazatra. Az intézet évi összdíjbevétele 61,384.539 márkára rug, míg a díjtartalékok összege 256.237.955 márka. Az igazgatósági jelentés a belföldi üzlet fejlődésén kívül nagy elismeréssel emlékezik meg a külföldi képviseltek által elért tekintélyes eredményekről. Ezek sorában kimagasló szerepet játszik a budapesti képviselő, mely Rózsa Rezső ügyvezetőigazgató szakavatott vezetése mellett, az anyaintézethez méltó lendülettel fejlődik.

Úgy indulok el . . .

Irta: LAKOS ANDRÁS.

Úgy indulok el haza Ciónba,
ahogy templomba mennék az emberek
és fogadnak otthon álmélkodó,
ős-fény-sugárzó szárnyas évezredek.

Szemem boldogan tekint szét a tájon,
minden hegy s völgy egy-egy végtelen világ
s az ajkam félszeg-ámulón dadogja:
enyém a hegy-völgy és minden kis virág!

Dalolni fogok, dolgozni s szeretni,
ősi nyomon építék új életet.
Óh, ott kellett volna mindjárt születni
s nem virrasztani vak galut-éjeke!

S ki tengődtem könyvön és kenyéren
dallal irányítottam majd a sorsomat
s ha csillagok lobognak az égen
nem lesz senki chuluc nálam boldogabb.

Braun Gyula
משך mészárszéke
november hó 1-től
VI. Aradi-utca 43

Tombol a harc a protekció és a tudás között . . .

A mult számunkban írtuk meg, hogy *Fejér* Gyula dr., a nagyhírű szemész főorvos leromlott egészségi állapota miatt lemondott a pesti zsidó kórház szemesztályának vezetéséről.

E közleményünk némi korrekcióra szorul.

A lemondásnak igazi oka az, hogy a kiváló főorvost magánpraxisa annyira kimeríti, hogy a kórházi pozíciójával járó kötelezettséget tökéletesen ellátni már nem bírta.

Erre vonatkozó cikkünk különben minden betűjét *fentartjuk*.

Sőt... Olyan hajsza indult meg a főorvosi pozícióért, amely a zsidó kórház történetében példátlanul áll.

A kórház alkotmánya szerint a mindenkori igazgató-főorvos — ezeitől szerint az európai hírű *Alap* Henrik dr. egyetemi tanár — bírálja felül a beérkezett pályázatokat és az Orvosi Tanáccsal egyetértően betérjeszt három posszibilis jelöltet a kórházbizottságnak és ennek döntése alapján tölti be az Elöljáróság a főorvosi állást.

A kórházbizottság tagjai túlnyomórészen *laikusok* s így a pályázatokat nem csupán a tudás, hanem a *befolyás* dönti el.

Ezuttal a legrikítóbb formában.

Megtudtuk ugyanis, hogy egy igen kiváló szemorvos, akinek tekintélyes számú szakmunkája jelent meg, azonkívül *szépen dekorált front-harcos*, felkereste *Glücksthal* Samu dr. elnökhelyetttest és pályázatának támogatását kérte.

Glücksthal dr. kijelentette, hogy felesleges a pályázatot benyújtani, mivel a főorvosi állás betöltése *befejezett tény*, ezt — *Stern* Samu, a hitközség elnöke így akarja.

Igy akarja?!...

Szerintünk ez kontárkodás és a hatalommal való vakmerő visszaélés!

Közben kitudódott, hogy az Orvosi Tanács a jelölteket még be sem terjesztette és a hitközség elnökének *magánjelöltje* 1924-ben *kitért* s miután *tíz évig* más hitén dicsérte az Urat, csak *most* tért vissza az ősi hitre.

Ezt a »kis« szépséghibát tehát el kellett tüntetni.

Ehhez két módot eszeltek ki.

A felekezeti sajtó 50—50 pengőt kapott azért, hogy a jelölt hátrányát *hallgassa el a közvélemény előtt*. *Stern* Samu pedig dr. *Hevesi* Simon vezetől forabbizoz fordult azzal a kérdéssel, hogy nem ütközik-e a vallási szabályokba, ha a főorvosi pozíciót egy visszatérteel töltik be.

Hevesi Simon dr. természetesen kijelentette, hogy ha a kitértet viszsza fogadja az anyahitközség, *egyenrangú* hittestvére válik.

Ez kétségtelenül így is van.

Mégis — lapunk másik helyén — felujtjuk dr. *Kiss* Arnold, az európai hírű tudós főpap, a kitértékről még 1928-ban megírt kitünő cikkét.

Már pedig az az ember, aki ebben az említett cikkben szószerint citált eskü mintát *lelküismeretesen* tudta elrebegni, az ilyennel szemben mégis csak *megbízhatóbb* olyan ember, aki *hűségesen kitarott* vallása mellett.

A pesti közvéleménnyel együtt mi is feszült érdeklődéssel várjuk az előljáróság döntését.

A sátor szökevényei

Írta: *dr. Kiss Arnold*, budai vezető főrabbi.

Élt egy nagy zsidó próféta évezrekkal ezelőtt. Tűz és láng lobogott a beszédeiben, amikor a zsidó nép hibáit ostorozta, — de a képzelet villámgyors szárnyain ragadta a reménység, amikor nemzetének dicsőséges jövődjéről mondott lázalmokat, fantasztikus ábrándokban élve.

Ennek a prófétának egy mondását sóhajtja el a búzgó zsidó a sátrak ünnepének minden egyes napján, imájában, azon a helyen, ahol a világmérváltó közeli elérkezéseért fohászkodik. Messiási időszakról ábrándozik a jámbor próféta. Azt mondja, hogy »jönni fog egy korszak, amikor Dávidnak rombadőlt sátorát az Úr újra föl fogja építeni, szakadékait kerítéssel be fogja vonni, romjait fölemeli és dicsőséget szerez majd néki, miképpen egykor való napokban«. Milyen sok csodaszzerű, régék gyöngyében tündöklő magyarázatot fűztek ehhez a mondáshoz a régi zsidó írástudók! A mennybéli leviáthánról, amelynek húsából lakmározni fognak mind a jámborok. Tündérsátorról, amely olyan terjedelmű, hogy mind az igazak örvendezni fognak benne. Olyan időről, amikor mind a hűtelenszívűek a világ négy tájáról sírva térnek majd vissza a cserbenhagyott Izraelhez. Nagy világfelfordulás lesz, kaotikus zűrzavar, — így szólnak — rettenetes harc és küzdelem, aztán majd eljön a Messiás és nem lesz zúg a földtekén, ahol az emberek meg ne ismernék az igazságot.

Addig is — így álmodnak a naív zsidó bölcsek — legyen öröm ünnepe a sátrak ünnepe. Gyűljön össze ezeken a napokon mindenki Izraelben. Mint egykoriban összejövének ezren meg ezren Jeruzsálemben, hogy meghallgassák az Úr igéjének felolvasását a főpapnak vagy a királynak ajakáról.

És kik azok, — regélik tovább — akiknek össze kell gyűlniök? És reámutatnak arra az ünnepi csokorra, amelyet a sátrak ünnepén kezében tart Izrael. Azt mondják, a magasratörő pálmaág a zsidó férfit jelzi: az ősi lobogó köré elsősorban a hajthatatlan, erősgerincű, egyenesjellemtű férfiak gyűljenek; a férfiak, akik hitük mellett rendületlen ragaszkodásuk kitartanak, nem csúsznak, nem másznak, nem hízlegnek semmiért, senki előtt. A mirtus — szerintük — a zsidó anyákat jelzi. Szelídek enyhítőszavuk, csillapítóak, mint a mirtus olaja. A fűzlomb, a gyermek példázója. Patak mellett virul a fűzlomb és mint az üde forrás nélkül a rekettye, úgy hervad el hite nélkül a gyermek. Ott van még a cédrusalma, amelyet balkezében tart Izrael híve. Pompázatos, illatos gyümölcs és úgy magyarázzák a régiek, hogy ez a szépséges külsejű cédrusalma a hitüktől idegenkedő, rang, cím és vagyon által elvakult hitsorsosokat példázza, akiket a legnehezebb közel hozni a nagy agudához, Izrael összességéhez, Izrael egyetemének érdekeihez. Törekedjünk reá, hogy mégis megnyerjük őket a régi ideálok számára. De tilos az agudához hozzáfűzni a cédrusalmát, lenne különben bármilyen illatos, bármilyen pompázatos, — ha folt esik rajta, ha elhervadt, ha összezsugorodik és különösen akkor, ha színét változtatta.

Ha színét változtatja a cédrusalma, nincsen akkor helye az ünnepi gyülekezetben. Ez volt a régi Izraelnek igazságos elve, amelynek etikai tartalma átnemesítette a mi apánk életfelfogását. A prófétai messiáskorszaknak küszöbén kellene, hogy álljon a jelen Izrael, ha emez idő bekövetkezésének előfeltétele az, hogy kaotikus zűrzavar előzze meg azt. Mert nemcsak a társadalmi életnek légköre van általában telve forrongó törekvések villámszikraival, nemcsak az emberi lét minden megnyilvánu-

lásaiban jut felszínre sok tévetség és balvélemény, az igaznak és hamisnak, a szépnek és rútnek, boldogság és boldogtalanság, az enyém és tied fogalmainak szándékos és önkénytelen összezavarása különösen Izrael valóságos életében nyilvánul meg a mi napjainkban az erkölcsi ideáljának sülyedése, a morál insanity egy szembeszökő jelensége.

A mi időnk zsidósága elfelejtette a régi utasítást, hogy kirekesztendő az ünnepi gyülekezetből a cédrusalma, ha színét változtatja. Arról a ledér élettelfogásról beszélünk, amely a mi köreinket jellemzi, azokkal szemben, akik letagadják velünk a közösséget, akik elpártolnak Izrael hitétől. Arról az álszabadelvüsről, amely a hitcserét magánügynek tartja, s a renegát elől nem zárja el házának ajtaját és nem tartja vissza becsületes kezének szorítását. A mi apáink egyenes és tisztességes felfogása szerint a cédrusalmának nem lehet többé semmiféle kiváló tulajdonsága, ha egyszer színét változtatja. A hitehagyott sem tudásával, sem rangbeli kiválóságával nem engesztelheti ki azt a bűnt, amit mivelünk szemben elkövetett. Nem nyerhet bűnbocsánatot soha többé azért a jellemtelenségért, amikor a mi sorainkat akkor hagyta el, amikor lőttek reánk. Háborúban golyó jár a szökevényeknek, — miért hogy mi nálunk tisztesség az elvek megalázkodása? Ha magánügy a valláscsere: — akkor magánügy a hazaárulás is. Hit és haza: mind a kettő eszmény, gyógyó ideál, — gázság a megfutamodás akármelyiknek zászlaja alól.

Mindennapi jelenség, hogy olyan emberek, akik nyilvánosan megtagadták a közösséget Izrael táborával, akik hátat fordítottak a zsidó vallásnak, hogy ezek az emberek áttérésük után nem azokkal a társadalmi körökkel érintkeznek, amelyeknek hitbeli meggyőződését átvették, hanem megmaradnak abban a társadalomban, amelynek legszentebb igazságait megtagadták, továbbra is zsidó körökben forognak. Oh, nem azért, mintha ők nem keresnék azokat az új köröket, — hanem pusztán azért, mivel odaát fájnak tőlük és továbbra is zsidóknak tartják őket. Zsidóknak, sőt teljes joggal erkölcsileg rosszabb és jellemtelenebb zsidóknak, mint hitsorsosaikat, — mivel nyilvánvaló, hogy az, aki külső előnyökért, rangért, kapaszkodási vágyból hazudik meggyőződést, esküszik álnok módra hűséget más valláshoz, amelynek igazságában egy percig sem hitt, — az ilyen ember nem tarthat számot embertársai becsülésére. Egy keresztény ember ajkáról hallottam azt a jellemző nyilatkozatot, hogy vallását nyerészkedési vágyból megtagadó emberrel nem merne egy fedél alatt egy éjszakát tölteni. Az, ha a törvény szigorától nem fél, — mindegyre képes.

Annál szabadelvűbbek vagyunk mi, — zsidók. Nálunk sokszor nem bűn többé a hitehagyás. Azok az urak, akik kegyesek voltak templomunk klenodiumára tiporni, akik rátaPOSTAK a szentírásunkra, akik hazugságnak bélyegezték azt, amiért az apáink máglyatűzön haltak, akik sarat dobtak a mi százados lobogónkra, — nyájas arccal letelepszene az asztalunkhoz, bekopogtatnak a szobánk ajtaján, helyet vesznek a családi tűzhelyünk tiszta asztalánál, szorítják a kezűnket és elhitetik velünk, hogy nem történt semmi — csak egy lényegtelen formáság, csekélység, szóra sem érdemes apróság.

És mi úgy szorítjuk továbbra is a kezűket, mintha csakugyan mi sem történt volna. Vannak mentő okaink. Beismerjük, hogy bizony nagy sor zsidónak lenni és nagy hősiesség, nagy áldozat a zsidóság mellett kitartani. Aki pedig nem tud ilyen hőslenni: ne vessünk reá követ. Gyáva az, akinek, ha a tyűkszemére taposnak, nem hagy golyót röpíteni a gyomrába; gyáva az, aki 24 órán belül nem hagyja a fülét levágni, amiért görbén néztek reá. Klubból kigolyózzuk, társaságunkból kinézzük az ilyen gyatrát: de aki nem tud megmaradni abban a társadalomban, ame-

lyik gyöngébb, az üldözött, aki nyomorult patkány módjára a süllyedőnek vélt hajóról lélekszakadva menekül, aki ebkoncert hitét, becsületét, multat és jelent cserél, aki tudva hamisan esküszik oltár előtt, hazudik hitsorsosait megrágalmazza, — óh, az nem gyáva, nem gyatra, nem sálakja a társadalomnak, annak ott a helye a becsületes, jellemes emberek körében, — házában, asztalánál; attól nem vonjuk meg kezünk szorítását, a kalapunk megemelését, amit pedig csak tisztességes emberekkel szemben szoktunk cselekedni. Hiszen csekélység az, amit az a fágelkiismeretű úr elkövetett. Csekélység megtagadni ideálokat: pénzért; csekélység hazudni: rangért; csekélység: az apánk sírjára taposni, és hideg szívvel álarcot viselni egy életen át, mint az az álszakállas tolvaj, aki, hogy reá ne ismerjenek, viseli az idegen lárvát, hogy könnyebben követhesse el gaztettét.

Hogy mennyire »puszta formáság« az áttérés ténye, erre nézve nem lesz érdeknélküli, ha Schüch Ignác benedictinus apátfőnök püspöki tanácsos, püspöki jóváhagyással megjelent, »Pastoralis theologia« című kézikönyvének (Innsbruck, 1885) az áttérésre vonatkozó egy némely utasításait idézzük. Azt mondja ez a tanúságos könyv: »Ha zsidó jelentkezik az egyházba való felvételre, akkor ami a tanítást, az előkészületet és a vizsgálatot illeti: az általános teendők tartandók szem előtt. Csakhogy az ilyen prozelitáknál kétszeres elővigyázatra van szükség és szívükre kell kötni, hogy tisztességes keresethez lássanak, munkás életmódot folytassanak.« Azt írja elő továbbá ez a Pastoralis: »mindenekelőtt gondosan meg kell vizsgálni az ilyen szubjektumokat, vajjon áttérésük oka tiszta forrásból fakad-e? ha tisztátalan okok vezérlik őket... akkor ezeket el kell távolítani és az egyetlen tiszta motívumot, a szeretetet az igazsághoz és az örök üdvösséghez kell bennük felébreszteni«. Azután következik az új hit tanítása. Végre, ha ez be van fejezve, akkor jegyzőkönyvet vesznek fel a kitérő tiszta vezető okairól és ígéretéről, hogy igaz keresztény módjára fog élni és meghalni. Ezt a jegyzőkönyvet felterjesztik a püspöki székhöz és engedélyt kérnek a megkeresztelésre. Az egyházba való felvétel az áttérő két maga választott tanujának jelenlétében a templomban, az egybegyűlt község előtt történik meg. Előttük tesz tanuságót az új hitre. Előbb azonban egy háromszoros ekszercizmus történik: háromszor üzik ki belőle az ördögöt, amely minden meg nem keresztelt emberben ott lakozik. És most következik az az eskü, az a hitvallomás, amelyet az egybegyűlt község előtt mond el, ünnepélyesen az áttérő. A keresztelő pap lila stólába, karingbe öltözve ül széken, előtte térdel az áttérő, jobbával az evangéliumot érinti. Szórol-szóra idézem ezt az esküt, melyet a szent kongregáció az 1859. év július 20-ikán approbált. Ítéld meg, Izrael, mit érdemel az a zsidó, aki a következőket képes elmondani akár titokban, meg nem lesve, akár hangosan, ezek előtt:

»A szentséges evangélium színe előtt, amelyet kezemmel meg fogok érinteni, és azzal a meggyőződéssel, hogy senkisé is üdvözülhet anélkül a hit nélkül, amelyet a szent, katolikus apostoli, római egyház hisz és tisztel és megőriz és amely ellen — amit ime — én is szánok bánnok — nagyon vétkeztem... beismerem és N. N. előbbi, eddigi botlásaim miatt fájdalommal és töredelemmel beismerem, hogy hiszek abban, hogy a szent katolikus, apostoli, római egyház az egyetlen és igaz egyház, amelyet Krisztus alapított a földön. És álavetem magamat annak teljes szívvel. Hiszek minden hitágazatban, amelyet hinni tanít és eldobom magamtól és elvetem magamtól mindazt, amit eldob és elvet és készen vagyok reá: megtartani mindazt, amit parancsol. Hiszek egy egyetlen Isten három isteni személyben, akik egymástól különbözők és mégis egy lényt alkotnak, hiszek ugyanis: az apában, a fióban és a szent

lélekben. Hiszem továbbá a katolikus vallás tanítását az Isten emberre változásáról, Jézus Krisztus urunknak szenvedéseiről, haláláról és föl-támadásáról... a szent szűznek, Máriának isteni anyaságáról és szeplőt-len fogantatásáról. Hiszek Urunknak, Jézus Krisztus testének és véré-nek, lelkével és Istenségével együtt való igaz, valódi és lényeges jelen-létében, az oltár legszentebb sacramentumában. Hiszek a tisztítóútzben... a római pápa elsőbbségében... végül hiszek mindenben, ami a szent kánonok és zsinatok által, névszerint a római pápa halhatatlanságáról tanított és megmagyaráztatott. Őszinte szívvel és színlelés nélküli hit-tel utálok ennélfogva és letagadok esküvel minden tévelygést, minden eretnokséget és minden szektát, amely ellentétben áll a szent katholi-kus és apostoli római egyházzal. Ezt megígérem, ezt fogadom és erre esküszöm. én: N. N. Úgy segítsen engem az Isten és Isten eme szentsé-ges evangéliuma.» Ez eskü után vétetik fel az áttérő uj egyháza kö-telékébe.

Fölösleges — azt hiszem — minden kommentár ehhez a szöveghez. Tiszteletet érdemel minden hitében élő ember; tiszteletet a keresztyény aki vallásának hitágazataihoz, tehát a fenti esküben foglalt hittételekhez is szívvel-lélekkel ragaszkodik. De zsidó, aki elmondta ezt az esküt: örök-időkre kizárta magát volt hitsorsosai kötelékéből. Zsidó, aki utálatot es-küszik volt hitfelei legszentebb igazsága iránt, — megbélyegzi a keze érintésével a tiszta kezünket. Zsidó, aki bűnnek nevezi a zsidó felekezet-ben való születését: szégyenünk, romlásunk, kárhozatunk. Zsidó, aki bár kiúcsért, bár koronáért, bár milliókért képes volt ezt és így elmondani: szánalmat, irgalmat nem érdemel mi tőlünk még a halálos ágyon se. Ez nem türelmetlenség, — ez csak a lelkében megbántott, megrugdo-sott ember önérzetének legelemibb kifejezése. Zsidó, aki megvetést es-küszik apái hitével szemben, a tiszta, salaktalan egy istenhit s az ember-szeretet hitével szemben, annak jogos sorsa megvetés a legszabadabb gondolkodás részéről is.

Lássuk be hát végre, hogy az eszrog, amely színét változtatja, nem való a gyülekezetbe. Mennél díszesebb a cédrusalma, annál inkább porba-vetendő, ha színváltoztató. Akik az emberi társadalom magas fokain álla-nak s hogy még magasabbra jussanak, hitet cserélnek, szint változtat-nak, annál inkább rászolgálnak megvetésünkre. Ébredjen fel végre a zsidó-ság és szégyenletes nemtörődomség álmából, és ne csak a párbaj elől kitérőket, hanem a sokkal súlyosabb erkölcsi defektussal bíró jellemeket is sújtsa körében megvetése súlyával. Így segítsen a zsidóság felépíteni Dávidnak ama rombadólt sátorát, ebben a szellemben gyűljenek szenté-lye köré férfiai, asszonyai és gyermekei. A próféta által megjósolt mes-siási korszaka az erkölcsnek, csak akkor kezd majd virradni, Izrael köré-be, ha önhitéhez való igaz hűségre és szeretetre tanítja a fejlődő nem-zedéket, ha megtanítja gyermekeit arra, hogy mi az igazi jellemerő, — és mi az, amit megvessen mint mélységes jellemtelenséget.

Becsüljük meg önmagunkat, — hogy mások is megbecsülhessenék bennünket.

HOTEL SAVOY

Spisska Nova Ves (Csehszlovákia)

A vasutállomás közvetlen közelében.

Az utazó közönség valóságos otthona.

Gyönyörűen berendezett szobák.

Állandóan hideg és meleg víz szolgáltatás

Tulajdonos: **Holländer Lajos**

Kóser házikoszt!

Polgári árak!

GOLDMANN-féle

ארוחה כשר étterem

VII. Kazinczy-utca 57. sz.

(Király-utca sarok.)

Izletes ételek!

Polgári árak.

Olcsó menürendszer.

Hellmut v. Gerlach :

Európai egyesült államok

Briand Aristid réalpolitikusan eszmémenetének egyik híve azt hitte, hogy midőn az európai államok szövetségét hirdette, akkor Európa alatt nemcsak földrajzi vagy népjogi, de állampolgári eszmét is hirdet.

Ma már senki sem mer európai államszövetségről beszélni... Mindenkinek attól tart, hogy kinevetik.

Tehát Brianddal nagy egyesítő elgondolása is sirba szállt!

A mai viszonyok közt ilyen emlegetni, tényleg abszurdumnak látszik!

Németország nélkül ez tényleg elképzelhetetlen.

Hitler Németországa ugyanis a faji kérdésen épül.

Faji kérdés pedig tagadása a különböző származású, különféle népek egyesülésének!

A világháború előtt a jogi elgondolás legkitartóbb képviselői a balti államok bárói voltak.

Ezek azonban alig képviselték a lakosság 5%-át, míg a 95% az őslakó esztek és lettek köréből került ki.

Ezeket a bárók nem *németeknek tekintették*, alacsonyabb értékűeknek s ha szolgálatukban álltak, még azt se engedték meg, hogy németül tanuljanak.

Ezt a német nyelv lealacsonyításának vélték, inkább ők sajátították el úgy-ahogy azok nyelvét.

Hitler ezeknek a gondolkozását osztja, s törekvése oda is irányul, hogy az egész német népet erre a gondolkodásra vigye... Szerinte az úgynevezett északi faj tökéletesebb a többi fajoknál, ezért uralomra van hivatva.

Hogy komoly tudós már rég nem beszél fajról az őt nem zavarja, hisz ő megvet minden tudományt.

Néhány évvel ezelőtt nacionalista diákok előtt tartott előadást, melyet így fejezett be: »Büszkék lehettek arra, hogy úrifajhoz tartóztok! Ha engem követtek, előbb Németország, azután a világ uraivá teszlek titeket.«

Midőn először vettem részt Genfben a népszövetségi értekezleten, láttam, hogy sárgák, barnák, feketék egyenjogúak a fehérekkel.

A népszövetség a fajok elméletének rideg ellentéte.

A fajok híve Genfben idegen!

A népszövetséghez hasonlóan az európai államok egyesülésének is egyenértékű népek egyesítése a célja. Ennek előfeltétele pedig az, hogy etikai és erkölcsi tekintetben egyik se legyen alábbvaló a másiknál!

Tény, hogy Hitler államgondolása a faji álelméleten épül, ezért kizárja az európai államok szövetségének elgondolását.

Tényeket azonban más tények válthatnak fel... Még akkor is, ha Hitler egyik követője ezen uralom idejét 30.000 évre becsüli, okos emberek óvakodni fognak még három évre szóló jósolgatásba bocsátkozni!

Európa földrajzi fogalma államegyesülési fogalommá való változása már csak azon okból is lehetséges, hogy az európai kultúra újabb háború veszedelme ellen biztosítva legyen!

Aki ennek a veszedelemnek nagyságát felismeri, annak kötelessége az államegyesülésen fáradozni!

Az előkészítő munkák soká tarthatnak!...

A német népben megvan az a tulajdonság, hogy egy kísérletet a tel-

jes kimenetelig végig csinál még. akkor is, ha már meggyőződött annak sikertelen voltáról!

Nem egy német volt, ki tudta, hogy 1914 szeptemberében, a marnei csatával eldőlt az egész háború kimenetele... Mégis négy eszten-deig folytatták azt!

A Hitler-féle kísérletnek nem lehet szerencsés kimenetele, mert nem észre, hanem demagógiára, mert nem tudásra, hanem valami patológikus babonára van építve.

Évekig tarthat, míg a javulás elkövetkezik.

Akkor üt csak az európai egyesült államok eszméjének órája!

Hogy ez az óra ne hiába jelezze érkezését, azért kell nekünk dolgoznunk!

Aki ennek az időnek jelentőségéről meg van győződve s nem dolgozik, mert az időt alkalmatlannak tartja, gyáva, gyáva!

Uj idők — uj korszak

Irta: *Fischer S. Gyula*, dévai főrabbi.

Nem tagadjuk és nem is tagadhatjuk. Uj idők ezek. Nem forradalom előtt vagyunk, nem is utána, hanem benne a közepén.

Mi nem gazdasági vagy szociális változásokkal foglalkozunk, ezek nem e lapra tartoznak, minket a szellemiek és erkölcsiek érdekelnek.

Nincs miért csodálkozni a nagy változásokon, csak az történt, aminek történie kellett. A háború siettetten talán a nagy változások kifejlődését, de létrejöttek volna azok nélkül is.

Nincs miért rémüldözni miattunk, a bölcs hidegen vizsgálja a dolgot, mérlegel, összegez és levonja a konzekvenciát öröm és bánat nélkül.

Miről is van szó?

Mindenről ami húsz évvel ezelőtt is meg volt — csirájában.

Vegyük a nőkérdést. Nincs-e húsz éve vagy kétszer húsz éve annak, hogy a nőket emancipáltuk, az egyenlőség olyan magaslatára emelvén őket, amelyen még soha, amióta a föld föld, nem voltak. Megnyitottuk előttük az iskolákat és egyetemeket, szabaddá tettük nekik az összes életpályákat.

Csoda-e ha a leányok hatalmas seregekben vonultak a tantermekbe? Csoda-e, ha városi házak falain nap-nap után jelennek meg Dr. X. Margit és Dr. Y. Ilona zománcos táblái?

Hogy az irodákban és az üzletekben, az írógépek és pénztárlakok mögött ők foglalták el a férfiak helyeit, azt már rég észre sem vesszük.

Ez a kor a nők önállósulásának korszaka.

Csoda-e ha a független új nő maga akarja beosztani életét? És hozzá egész máképpen, mint anyja és nagymamája, kik lányágukat otthon üveg-házban töltötték és amikor — az esküvő napján — kinyílt az aranykalitka ajtaja, az csak átrepülés volt egy másik kalitkába.

Csoda-e ha az új nő, ki egész nap a házon kívül végzi hivatását, este is egyedül távozik, oda, ahova ő akar, úgy, ahogy neki tetszik. És ha egy multból ittfelejtődött anya gardírozni akarná, abból csak nagy humor lenne, harsogó, homéri kacagás.

Ez a kor a szülői hatalom megszűnésének a korszaka.

Csoda-e végül ha mindebből az fejlődött, aminek fejlődnie kellett? Hogy amire a multban gondolni sem lehetett, az ma állandóan történik ami tegnap képtelenség volt, az ma lehetséges, holnap meg természetes lesz. Hogy a szegény nem szegény többé...

A bölcs lát és kérdez: Hova vezet ez? Ez a forrongó, fellázadt ifjúság, ezek a minden *korlátokat szétörő új nők és új férfiak merre haladnak?*...

Kell-e ezeknek majd *család?*... Milyen lesz az *új család* — ha ugyan lesz olyan?...

*

A család...

Ezzel is az történt, aminek történnie kellett.

Valamikor a ház és család azonos fogalmak voltak. Ahány ház, annyi család; ahány család, annyi ház.

Oh! Azok a nádfedeles vagy zsindelytetős házikók, azok az akác-fás udvarok, fáskamrájukkal, lacikonyhájukkal, erős erkölcsi kerítésükkel várai voltak egy-egy családnak!

Ott a házban volt a műhely, vagy üzlet, vagy iroda. Ott töltötték az emberek köznapjaikat és ünnepjeiket — életük legnagyobb részét. A ház volt az *édes otthon*, az otthon volt az élet centruma.

Ezek a házak úgy fogytak, mint nőttek a városok.

A városi bérházak *csak lakások*, nem otthonok többé.

Kora reggel elsietnek hazulról, a városba rohannak az emberek és az étkezési időt kivéve, csak késő éjjel térnek a *lakásba* vissza.

A bérház lakásai nem otthonok — szállodák inkább.

A családnak nincsen már otthona, az otthonát veszített családnak nincs többé melege, vonzóereje.

Ez a kor az otthonok felbomlásának korszaka.

A bölcs körülnéz és tépelődik: Quid nunc? És azután? Ha majd megszűnt az otthon és család? Hogy lesz majd azután?...

Se otthon, se család, sem erkölcs.

Hogyan fognak majd élni az emberek?...

Itt megáll a képzelet. Erre példa nem volt.

*

A bölcs lehajtja fejét, szomorú látomások gyötrik: a bukó Róma és a bűnökben alámerülő Babylon képei. A multak mélyében csak egy fehérren csillogó tiszta folt világít feléje: *Izrael*.

Látja, hogy Róma bacchanáliái, Athén orgiái, Perzsia, Egyiptom misztikusan piros Astarte kultúszai között ott Jeruzsálem, a Mória hegyén fehérén, magasztos egyszerűségben és szigorúságban emelkedik a *Templom*, az igazságosság és erkölcsösség temploma; látja, hogy a pogány népek tobzódó tengerében mint él igazságosságban és szigorú erkölcsösségben a nép: Izraelnek népe.

Látja Jákob sátraiban és Izrael hajlékaiban a családokat, melyek oly szépek, mint »kertek a folyó partjain, mint cédrusok vizek mentén«.

Látja, hogy sem az ókorban a pogány érzékiség bűvös csábításai, sem a középkor véres elnyomásai nem tántorították meg a népet, élt igazságosságban, szigorú erkölcsösségben.

És beléje döbben a kérdés: Most, *most* lesz-e hát vége? Új korszak új technikája, új életformái elvégzik-e röviden azt, ami évezredeknek nem sikerült? Kiúrtják belőle mindazt, ami szépnek, jónak, igaznak, örök értéknek látszott?

Most szűnik meg e nép igazságosságban és szigorú erkölcsösségben élni?

*

De az új korszak küszöbén különös nyitány, rémes kísértőzene halatszik.

Üvöltések harsannak fel, melyek sokáig némák voltak, jelenetek elevenednek meg, melyek lehetetlennek látszanak.

Nyugaton a hitlerizmus hep-hepje, keleten harc Izrael Istene ellen, bezárt templomok, kiürült tanházak. Sok országban numerus clausus, egyetemek, melyeket e nép fiai előtt lezárnak, pályák, melyekről őket elűzik.

És mindenütt szegényedés, rohamos szegényedés.

Válság anyagiakban, válság szellemiekben, bomlás belül, nyomás kívül, ijesztő pauperizmus — így jelenik meg Izrael az Új Korszak küszöbén.

És a bölcsnek hideg szemeit könny fátyolozza...

*

De a könnyfátyolos szem a fájdalmas zűrzavarban gyönyörű képet lát meg.

Vajjon nem Isten ujjai azok, melyek mozgatják a kerekeket?...

Vajjon nem azért küldte a sok csapást, hogy egymásután döntse le e nép *bálványait*, a hamis isteneket, melyeknek oltárain áldozott?

Vajjon nem azért művelte mindezt, hogy felébressze az álomba-merülteket és a sok veszteség után kitáguló szemeik lássák meg az utat, mely e sok zűrzavarból kivezet, oda, ahol édesen zeng a harmónia és a sok antitézis egy nagyszerű szintézisbe olvad, a zutat a *Vallás* tiszta birodalmába!

Hogy újjáéledjen a család és szót fogadjanak ismét a gyermekek.

Hogy idegen befolyásoktól távol ismét felragyogjon Izrael régi-új szelleme és morálja.

Hogy ismét éljen majd a nép igazságosságban és erkölcsösségben magához híven, boldogan...

*

Atyánk! Királyunk! segíts. Biztosan megsegítség, mert nagy mélységbe jutottunk...

Bosszuálló vagy irgalmas Isten?

Írta: Moskovitz Miksa.

Két évezred óta nem jutott nyugvópontra az a kérdés, a zsidóság bosszuállónak vagy irgalmasnak fogta-e fel Istent. E sorok írója távol attól, hogy döntően akarjon a vitába beleszólni, csupán arra szorítkozik, hogy a bibliának oly helyein, melyek ünnepi olvasmányul szolgálnak, mutatja ki az isteni irgalmasság kihangsúlyozását. A jomkipური hatoráról, Jónás könyvéről van szó és vele párhuzamba állítja *Mózes* és *Ábrahám* egy-egy élményét, melyet vele rokonvonásokat tüntetnek fel.

I.

Jónás jelleme, amint azt a róla szóló és cikkíró véleménye szerint tőle származó könyv ecseteli, drámai mozzanatokban a próféta-sággal mérőben ellenkező vonásokat tüntet fel. Nem saját népében lép fel, hanem messze földre, Ninivébe kell mennie Isten fölszólítására a végromlást és bűnbánatot hirdetni, de — félve jóslatának beteljesedésétől — megszökik Isten elől, A tengeri viharban bajbajutott hajóslegények imádkoznak, hogy a veszélyből kimeneküljenek — ő alszik. Később mégis elmegy Ninivébe és látva szavainak mély hatását, elárulja, hogy ettől tartott, illetve a megtérés eredményétől, Isten irgalmától, mert tudta, hogy Isten »chanum verachum« kegyelmes és irgalmas.

Egyetlen szava sincs különben e prófétának Izrael számára, miáltal vált tehát érdemessé, hogy könyvét a biblia megörökítse?

Rási írásmagyarázónak szava némi útbaigazítást ad. Azt írja: A bálványimádók »Keróvim li-tesuvo« hozzáférhetők a bűnbánat hívó szavára

és ezzel »mechajvim« árnyat vetnek Izráelre, mely konok a próféta szavával szemben. Rási ugyan a talmudból veszi észrevételét, ahol az így van bevezetve: »Éliás féltette az atya (Isten) tekintélyét, de nem féltette Izráelét (tova kevéd hoáv veló tova kevéd habén), mert írva an: Hevülve hevültem Istenért (Kanno kinésszi...), Jeremiás sem Isten, sem Izráel tekintélyét nem féltette, mert írva van: »Nachnu posanu...«: Mit vétettünk, Te nyem bocsátottál meg, Jónás pedig féltette Izráel tekintélyét, de nem féltette Istenét.« E szerint kedvezőtlen színben tűnik fel Jónás viselkedése, de azzal, hogy Rási e bevezető szót elhagyja, mégis mintegy tisztára mossa.

Eszerint tehát Jónás egész tudatosan és jóhiszeműleg erkölcsi áldozatul dobja oda magát, hogy tükörképet nyújtson Izráelnek. Nem Ninivéért, hanem Izráelért fáj a szíve, de úgylátszik ennél konok előítéletével mely szerint Isten a bűnre feltétlenül megtorlást követel, nem bírt más-kép megküzdni, mint avval, hogy drámai szerepet játszott le előtte saját presztizsének rovására. Nem Isten elől szökő prófétával állunk tehát szemben, hanem egy presztizsét feláldozó mártírlélekkel, akit Isten az ő akarata ellenére is a tengerből és a hal gyomrából megmentve erőnek erejével a pogány földre állít az irgalmasság dokumentálására — Izráel számára, amely talán nagyobb csapás után kétségbevonta azt. (Mi vétkeztünk és ellenszegültünk, Te nem bocsátsz meg.) Aki a könyvet a haftóra számára megtoldotta Micha próféta szavával: »...Ki chofec chehü...« »Kegyességet kedvelő Ő, az csak aláhúzta a tant Isten irgalmasságáról.

Támaszul szolgálhat Jecheziél példája, aki Isten felhívására kénytelen volt emberi váladékot, tehát tisztátlan anyagot enni (Teshezkél, 14) és Josua főpap esete, aki »begodin cóim« szennyes ruhát öltött magára, de meg csattanósabb bizonyíték a Bal Akéda szerint Sámson példája, melyről e kommentáta mondja, hogy csupán tanulságul szolgáló történet, mert ha nem az volna, hanem komoly eseményleírás (deim lóken máj dehavo havo), mire való volna ennek a bibliába való illesztése.

II.

Visszajáról vagyis negatív beállításban ugyanez a gondolat világlik ki Mózesnek a »mé meriva« (perlekedés vize) körüli élményéből. Mózes Isten szentségének féltésében túlzásra ragadtatja magát, haragra lobban népe ellen és felhívás csodás hatása helyett botütéssel fakaszt a sziklából vizet (Móz., IV. k. 20, 7—13 v.). A népnek igazolható kívánságában, hogy »adj nekünk vizet inni« ő már lázongást lát; »halljatok ti lázongók, hát ebből a sziklából fakasszak nektek vizet?«, Istenne kszelíd szavát, hogy »szóljon a sziklához« eltorzítva érti. Ezért kell hallania Isten feddő szavát: jáan ló heemantem bi«. Amiért nem voltatok bizalommal irántam, hogy ily módon bizonyítottatok volna engem szentnek« vagyis: hogy nem kegyesnek, hanem megtorló bírónak állítottatok be: »nem vezetitek be ezt a gyülekezetet az országba«. Téves istenfelfogással nem szabad az állandó haza földjét megfertőztetni. Mózes csakugyan nyíltan be is ismeri hibáját, a nép előtt elmondja bűnhődését és hogy ezáltal »vajik kodes bem« Isten szentsége helyre lett állítva. Úgy miként Jónás, ő is tanúságtétel eszközeül állítja oda magát.

III.

Az ugyancsak nagyünnepi (róshasons 2-ik napjára szóló »Akéd«) olvasmányul szolgáló elbeszélés Ábrahám áldozatkészségéről szintén Isten irgalmasságának alátámasztására szolgál. Isten felhívja Ábrahámot: Vedd a te fiadat, az egyetlent, aki szeretsz és menj Mória hegyére, hogy ott

feláldozd. Ábrahám pedig nem ellenkezik, nem hivatkozik Isten iménti ígéretére, mely szerint »Ízsákban lesz néked róla énevezett ivadékod«, hanem a legnagyobb önmegtagadással, reggelre kelve (sietve, nem halogatva) vette szamarát... és ment a hegyre, melyet Isten mondott. Ez a legemberföltrebb bizalmat tételizte fel Isten irányában. Meg is volt ennek jutalma. Miután az utolsó pillanatban megszólalt Isten angyala: »Ne nyulj a gyermekhez, ne bántsds!«, mert Isten eleve sem kívánt emberáldozatot, Isten az ellenségén és önmagán győzedelmeskedő Ábrahámnak megígéri, hogy nagy népnek ősevé lesz és őt érdemesíti arra, hogy Isten egységét hirdesse világgá.

Mindhárom élményben: Jónásében, Mózesében és Ábrahámében az erkölcsi önfeláldozásnak tündöklő példáját látjuk, lemondanak vagy le kell mondaniok saját egyéniségük érvényesüléséről, dicsőségéről, hogy mintegy »kapporová« engesztelő áldozattá vagy példaadó szimbólummá váljanak és az Istenben való bizodalom diadalának. »Bikrovái ekkodés veal kol pené hoom ekkovéd« közelállóim révén akarok szentnek bizonyulni és az egész nép előtt megdicsőülni, mondja Isten Áronnak és fiainak tragikus elveszte alkalmával.

Sós Endre:

Pompéji romjain

Hak örülnézünk a mai Európában, akkor legtöbb helyen romokat látunk. Mert romokként hevernek majdnem minden égtáj alatt azok a politikai, társadalmi, gazdasági és szellemi berendezkedések, épületek, amelyeket egy-két évvel ezelőttig még jóknak, sőt pótolhatatlanoknak tekintettünk. Ugyanígy szétfoslottak elveink, nézeteink is.

Úgy járunk-kelünk ma a pár év előtti világ maradékain, mintha Pompéji romjai között mászalnánk.

S úgy merengünk elavult elveinken, mintha az elvek múzeumának régségei között bámulgatnánk.

Azt mondtuk pár év előtt: Éljen a szabadság! És most diktatúrák terrofiui nyomják el sokfelé még a lelkiismereti szabadságot is.

Azt hirdettük nemrégiben: A gazdasági liberalizmusnak kell meghozni a jólétet! És most vámsorompók, sőt vám-kínai falak választják el az országokat.

Azt állítottuk nem is olyan sok idő előtt: A teljes asszimiláció oldhatja csak meg a zsidókérdést! És most azt kutatják sokfelé, hogy milyen fajból származott valamely polgár nagypapája.

Ne kerteljünk! Ne kenjük el a dolgokat! Ne üzzünk strucc-politikát! Az új középkor eljövételével, az új sárgafolt behozatalával, az új gazdasági kötöttséggel együtt bekövetkezett az új zsidó világpolitika korszaka is! A zsidókérdés megoldásának egyetlen orvosságaként nem lehet többé az asszimilációra hivatkozni!

Az asszimilációs zsidó világpolitika — valljuk be! — kudarcha fulladt!

Hiába asszimilálódtak tetőtől-talpig a német zsidók, ha a megvadított német tömegek ezt a beolvadást, ezt az alkalmazkodást nem óhajtják észrevenni!

Mindezekkel természetesen egy pillnatig sem akarom azt mondani, hogy minden országban így, vagy úgy kell eljárni a zsidó vezetőknek. A zsidó politikának nincs általános érvényű kézikönyve, mindenütt alkalmazható kiskatéja.

Ahány országban zsidók élnek, annyi féleképen kell ügyeiket kezelni.

De . . . ez a „de” mindenütt érvényes . . . az tény, hogy az öntudat kárára menő, a gyávaságig fajuló asszimiláció seholsem szerzett túlsok barátot a zsidóságnak.

A jó keresztény többre becsüli a jó zsidót, mint a hitehagyottat.

Az ilyen vagy olyan szertartású vallásos lélek feltétlenül közelebb érzi magához a másik vallásos lelket.

Legyünk tehát büszkék arra, hogy zsidók vagyunk! Ne csinájanak belőle titkot! Ne érezzük a zsidóságot csak ünnepeken!

S ha kidobálják a gyermekeinket az iskolából, vagy — mint Németországban teszik — „zsidópadra” ültetik őket, akkor — alapítsunk zsidó iskolákat, ahol nem tiporják lábba a gyermekek önértékét!

Hitler országában most megalakult a zsidók kulturszövetsége. A kulturszövetség zsidó színházat alapít. Ebbe a színházba nem szabad más-vallású embernek elmenni, csak zsidónak. De a kormány viszont hozzájárult ahhoz, hogy az összes színészek, zenészek, díszlettervezők, munkások zsidók legyenek.

Milyen hatalmas zökkenő maradt volna ki a német zsidóság életéből, ha ez a zsidó kulturszövetség nem most alakult volna meg, hanem már a liberális években és teljes fegyverzetben várta volna a hitleri idők bekövetkezését!

Milyen másképp festene ma a német zsidóság, ha minden téren felkészült volna azokra az eseményekre, amelyekre minden ország zsidóságának fel kell készülni!

Elvégre ma itt omlik össze az egyenjogosításunk, holnap ott!

A zsidó sohasem tudhatja: mikor kap újból sárgafoltot!

A német példa szolgáljon útmutatásul a többi ország zsidósága számára és jöjjön el mielőbb az a zsidó világpolitika, amely aktivitást mutat fel és nem elégszik meg a merengéssel pompéji romjain!

A szerkesztő üzen

Meinl Gyula Kávébehozatali cég Budapest.

A zsidó felekezeti lapokban közzétett komünikéjükből örömmel értesültem, hogy világhírű cégfőnökeket: Meinl Gyula kereskedelmi tanácsos urat Dánia főkonzullá nevezte ki.

Mazl tov!

A jól megfizetett közvélemény azt is publikálja, hogy a Neue Freie Presse, középeurópa legmegbízhatóbb liberális orgánuma ez alkalommal méltatta azokat az érdemeket, amelyeket a Meinl-cég a kereskedelmi élet terén szerzett és egyben kiemelte, hogy ez a világceg mindig a különböző politikai felfogások felett állott és politikai pártatlanságát a gyakran erőszakos rendszerváltozások dacára is megtartotta.

Ha ez igaz: akkor miért nem alkalmaz a Meinl-cég még csak véletlenségből sem zsidót?

Dénes Sándor dr., fogorvos, Zlaté Moravce: Majdnem egy évvel ezelőtt Önhöz intézett levelem tartalmát fenntartom és a tudott ügyben ma is készséggel vagyok rendelkezésére.

Jól eső üzenetét, amely szerint lapunkkal nagyon meg van elégedve, hálásan köszönjük.

Szerkesztőségem nevében is zsidó szeretettel üdvözlöm Önt.

Balassagyarmati Izr. Ifjusági Egyesület. Az ottani zsidó cserkészcsapat sikeres megszervezéséhez sok szerencsét kívánunk.

Elegáns hölgy szabója
MEGGYES
a divatkosztümök
mestere
ANDRÁSSY ÚT 79

Zsidóság és magyarság

A magyar zsidóság egyik része megdermedt, a másik rész haldoklik. A külföldön ezt tartják mirőlünk, sőt nagyon komoly elmék már azt is állították, hogy olyan ága vagyunk mi a zsidóságnak, amely a zsidó törzsről leszáradt. Az önértetünk felágaskodik és védekezni akar. Nem igaz. A magyar zsidó tömegek izmosodnak, a zsidó értelmiség nő és feszül és működik a kulturenergiája is. De aztán hirtelen elhallgattunk. Ha elfogult és túlzott is a lebecsültetésünk, a félreismerésre rászolgáltunk. Mert igaz, hogy a magyar zsidóságban meglazultak a zsidó gyökerek. Százszor érezhetjük, most is éreztük, mikor a gimnázium környékén kiütközött a hivatalos felfogásból a héber nyelv ellen való irtózat.

A hivatalos zsidó felfogásnak köszönhetjük a rólunk való súlyos itéletet. Ez a felfogás vetette el olyan messzire az egyetemes zsidóságtól a magyar zsidóságot, hogy ránk se ismer már a nagy távolságból.

A hivatalos felfogás összefogott a hivatalos sajtóval és olyan fejlődésbe kényszerítette a magyar zsidóságot, melyben a zsidó erő elsorvadt. Ahol a nép gondolkodói magamegtagadásra ösztökélik a tömegeket, ahol úgy akarják megmenteni a zsidóságot, hogy egyre mélyebben a zsidótlanságba vetik, ott a leromlás elkerülhetetlen. Itt az történt és ott tartunk már, hogy idegen szuggeszciókba kapaszkodik a zsidó öntudat, zsidóbadtan természetesen és anélkül, hogy az életösztön ellentállásra ingerelje. Ferde síkra jutott a magyar zsidóság és előremozgása azért olyan tragikus, mert önmagától távolodik el.

Két bűnös tévedés idézte elő ezt a szégyenletes dekadenciát. Először az, hogy a vallást, amely a zsidóság lényege, kötélnek sodorták meg és kifojtották vele a zsidóságból a zsidóságot. A hivatalos idealógia, amely a vallás ignorálásában csúcsosodik ki, mindent kipréselt a zsidóságból, csak az adminisztrálható felekezetét hagyta meg benne. A zsidó vallású magyar izraeliták ennél fogva olyan zsidók, akik csak a vallásukban zsidók, de a vallást természetesen nem tartják meg. A második tévedés még szörnyítőbb. Ez a tévedés abban a törekvésben tombolta ki magát, hogy betegesen tolakodó álpatriotizmusba hajszolta a zsidó öröklött, hagyományos és természetes hazafiasságát. Megteremtette az *übermagyar* típust, amely merőben zsidó tenyészet és a magyar magyarban ellenszenvet és idegenkedést kelt. Minden illetéktelen ambíció, minden zsidó tapintatlanság a nemzeti színű trikolorba csavarta magát és minden közepe: zsidótehetség magyarabb akart lenni Deák Ferencnél és Kossuth Lajosnál. A pán-magyarizmust a zsidó stréberek találták ki és ők csiholták ki a türelmes, józan és igazságos magyar mentalitásból azt a vac sovinizmust, amelytől elirtózik a nyugati felfogás.

Igy betegedett el a hivatalos zsidó tendenciák hatása alatt a mai zsidó generáció, amely csupa olyan zsidókat nevel, akik az egészséges zsidóknál egy fejjel alacsonyabbak és az egészséges magyarnál egy fejjel magasabbak. Ez az abnormális fejlődés legfeljebb csak azoknak jó, akik rangosodni, gazdagodni szeretnének és akik tőkét csinálnak a zsidó jöjjöhszeműségből és betűvállalatokat építenek fel a zsidóságnak, amelyet megfoszt a külföld érdeklődésétől és jóakaratótól, mert elszakítja a magyar zsidóságot a zsidó egyetemességtől, amely évszázadok óta legmegbízhatóbb instrumentuma a gazdasági és politikai életnek, mikor erős kapcsolatokat kell kovácsolni ország és ország között.

Rossz a zsidó hitéletnek is, mert megfosztja fejlődését a kölcsönhatásoktól. A magyarországi kálvinisták és luteránusok, akik állandó

kapcsolatban vannak külföldi hittestvéreikkel, erejüket azoknak az erejével is gyarapíthatják. Legjobb gondolkodóit, papjait küldi ide a protestáns világ és ezek magyar szószekekről ismertetik Angliát, Németországot és a többi protestáns ország törekvéseit. A magyar zsidóság elesett a gondolatterjesztésnek ettől a nagyszerű eszközétől, mégpedig azért, mert elszakították a külföldi zsidóságtól.

Ha meg akarjuk menteni a magyar zsidóságot, ha azt akarjuk, hogy egészsége: sejtekkel nőjön bele az országba és ha el akarjuk hárítani tőle az külföldi rosszindulatot és az itthoni gyanakvást, akkor szakítani kell ezekkel az irányzatokkal. Az országnak nem kellene olyan zsidók, akik a magyarnál magyarabbak, de olyanok sem, akik a zsidónál zsidótlabbak. Legyünk csak egyszerű magyar zsidók, de mindenképpen zsidók, akik tudjuk, hogy mivel tartozunk az országnak és mivel önmagunknak. Főleg pedig azt kell tudnunk, hogy a vallás nem keret csupán és nem annyi csak, hogy azt akármelyik előljáró az ügyosztályába és akármelyik sajtóorgánium a pénzszekrényébe szoríthatja. A zsidó vallást, az istengondolatnak ezt a káprázatos inkarnációját népéltető energiának sugározta ki magából a zsidó génusz.

Szentembert kaptak a Bodajkaiak

Irta: *Ujvári Péter.*

Henne izgatottan várta haza az urát. A bodajkai zsidók fantáziájában reb Sabsze alakja megnőtt és megnemesedett. Nem régen telepedett meg a faluban, attilában és sarkantyus csizmában járt, az álla csupasz volt, ami gyanút keltethetett benne. Viszont Lébele Samesz esküdözött, hogy rajtakapta a »tanuláson«. Úgy bizony, egyszer benézett az ablakán és látta, hogy a talmud fölött görnyedezik. Attilásan és sarkantyús csizmában.

Minek kell a talmudhoz sarkantyú. Ebben valami titok van. Állruhában csak a szentek járnak, de az se mind, csak a próféták. Leginkább Illés próféta. Hát nem lehetetlen: reb Sabsze is szent ember, csak állruhában jár.

Szóval: a bodajkaiak ábrándos vallásossága a misztikum glóriájával koronázza meg reb Sabsze Krén fejét és édes borzongásokkal érezték, mikor leskelődtek az ablaka alatt, hogy a szent zümmögés, amely az ablakon kigyöngyözött, megharmatozza a lelküket.

— Bizonyos, hogy a harminchat szent közül való, aki a világot tartja — mondta Arje Figelesz, aki sokat tudott a szentek genealógiájából.

Ez az általános láz Hennére is átragadt. Ő is azok közé tartozott, akiket reb Sabsze titokzatossága megejtett. De az ő érdeklődése nem volt olyan bonyolult, mint a többié. Valami hétköznapiasság megszürtkítette. A lamed-voo-cadaik előtt ő is meghajolt, de elsősorban az árendást látta benne, akitől kenyerét várhat. Hát az urát, aki hiába küzdött, reb Sabsze Krénhez hajkurászta.

Szombat ebéd előtt reb Zalme magára vette a kaftánját és meglátogatta a titokzatos árendást. Izgatottan várta vissza az asszony, mert minden reményét abba vetette.

Reb Zalme harangszóra visszajött. Sápadt volt és szótalán. Henne szó nélkül hozta a mosdótálat és a törülközőt. Reb Zalma leöblítette a kezét, kiddsut csinált és megtörte a kalácsot. Megízlelte a hagymás tojást, de aztán félretolta.

— Az asszony ki akarja piszkálni belőle, mit végzett az árendással.

— Milyen ember az árendás.

— Nem tudom. De sokat tanul.

— Hál Istennek. Neked már régen hiányzott ilyen tudós, aki hozzád való. Képzelem, hogyan csatáztatok.

— Igen, — mondja reb Zalmen fanyarul — ahogy leültem, mingyárt hozta a Rabam-ot, olvasott belőle, aztán disputálni kezdett. Csupa tűz volt, úgy disputált. Aztán azt mondta, fizetést ad nekem, ha minden szombaton meglátogatom. De én persze hallgattam, mert nem lehet szombaton fizetésről beszélni.

— De elmégy hozzá a jövő szombaton?

Reb Zalmen a fejét rázta, de olyan hevesen, hogy Henne megijedt.

— Nem?

— Nem.

— Állást kínált. Nem fogadod el?

— Nem.

Henne úgy érezte, mintha minden összeomlana alatta.

— De miért nem, az istenért?

Reb Zalme nyöszörgött:

— Az egy pose, az egy pose.

Henne a halántékához kapott, úgy kalapált az attól őrijtő gondolatból, amit az ura a zagyába hajított.

— De hiszen az nem lehet — szól nagysokára.

— Lehet, — mondja reb Zalme és elsáppadt — csibukozott.

Henne egy darabig csak nézte, dermedten és szinte ész nélkül, aztán felderült az arca és nevetett.

— Hát ezért gondolod, hogy istentagadó? De hiszen ez semmi. Csak nem gondolod, hogy igazán csibukozott? Hát láttál te már egy lamdent, aki szombaton csibukozik. És olyat láttál-e már, aki csibukozva tanuljon? Az a füst, reb Zalmen, hidd el nekem, nem igazi füst volt. Ezt csak azért mutatta, hogy a szentségét elrejthesse előled.

Reb Zalme mosolygott, de olyan szomorúan, hogy Henne hite elhamvadt tőle. Csöndesen letakarította az asztalról a morzsákat és csak ennyit mondott.

— Tehát nem mégy hozzá többet.

— Nem.

— Jól van. Itthon maradsz és éhezni fogunk.

Reb Zalme a plafonra nézett. Ez már nem az ő dolga, hanem az Istené.

Hát ez így volt és ezen nem lehetett változtatni. Henne is belátta, hogy az urának igaza van. Pipaszó mellett nem lehet Talmudot tanulni szent szombat napján.

Reb Zalme egész héten hallgatott. De nap-nap után sápadtabb lett. Szörnyű viaskodásai voltak és hétfőn meg csütörtökön bőjtölt is, hogy ezt a rettenetes szombatot levezekelve. A gond és az éhezés legyöngítette, meg a virrasztás is, mert keveset aludt szombat óta. Hajnalig a könyvei mellett ült és elolvasta mindazokat a helyeket, amelyek a múltkori vita során szóba kerültek. Újból és újból élvezte át a gyönyörű szócsatát és irtóztató fájások hasogatták a szívét, mikor arra gondolt, hogy milyen sivár, milyen örömtelen lesz a legközelebbi szombatja. Nem a fizetésre gondolt, csak a disputa gyönyörűségeire. Néha úgy érezte, hogy húzza őt valami reb Sabsze Krén kúriájához. Az elkárhozás húzta oda, ő ezt nagyon jól tudta, de már nem iszonyodott. Hiszen sok borzalom van az elkárhozásban, de nem annyi, amennyi gyönyörűség a pilpulban van. Olykor azt hitte, hogy megőrül. Ha le kell mondania a szombati disputáról, még az esztét veszti.

Nyugtalan, zsémbes, túrhetetlen volt. Mennél jobban közeledett a

szombat, annál idegesebb lett. Pénteken már olyan volt, mint aki megháborodott. Elővette a szombati kabátját, hogy kiporolja.

— De reb Zalme, — figyelmeztette az asszony — tönkreteszed a kabátodat. Add id, hadd varrjam rá a gombokat.

Reb Zalme dühösen kurrogott. Ne törődjön az ő dolgaival.

Másnap fölvette a gombatlan kabátot és kisurrant a házból, mint a tolvaj. A kertek mögött reb Sabsze kúriájához söntörködött.

Fázott és vacogott, mikor a rácsos kapun belopakodott.

— Égni fogok, — mormolta a fogai között — de ma még tanulunk. Csibukozni fog, az bizonyos. De a gombjaimat nem fogja leszakítani a disputálás között. Egy bűnnel kevesebb. Ez is valami.

Öt perc múlva már semmire sem gondolt, sem az otthoni, sem a túlvilági éhezésre, csak a Rabamra gondolt, aki gondolatokat feszített ki szédítő magasságban, acélból sodortakat, mint a drótkötél. És hol ő lendült fel a magasságba, hol reb Sabsze, aki csibukozott. Ilyen ojneg sabsesz miatt el lehet felejteni az elkárhozást is.

És a másik szombaton is együtt ültek és azután is minden szombat. Reb Sabsze sarkantyút kötött hétköznapi, de szombatonként viszszavágyódott a talmudjához és tanult meg csibukozott.

Senkise tudta, hogy most már nem egyedül zümmög a könyve mellett. A bodajkaiak édes borzongatásokat éreztek, mikor leskelődtek az ablaka alatt és a szent zümmögés, amely a szobájából kigyöngyözött megharmatozta a lelküket.

— Én úgy éljek, — esküdözött Lébele samesz — a harminchat szent közül való. És Elije hanove minden szombaton önála csinálja a kiddest. De Elije is álruhában látogatja meg. Úgy néz ki, mint reb Zalme, de éppen úgy. Tegnap meglestem.

Aki már a másvilágon járt

Irta: *Salom Asch.*

Sok évvel ezelőtt furcsa história esett meg községünkben Bórach Mojséval. Ágynak esett, beteg lett; miféle nyavalya rohanta meg, arra most már nem emlékszem, elég az hozzá, mozdulatlanul feküdt ágyában és mindenki azt hitte, hogy vége van. Tehát elküldtek reb Slojmeért, aki a Cherva Kadisa »nésómechapperje« volt s mikor ez meglátta a már alig lélekző beteget, hamar gyertyát gyújtott és elmondta a haldoklók imádságát.

Beb Bórach Mojse felesége persze lamentálni kezdett, a gyerekek sírtak-ríttak és csakhamar feketéllett az utca a sok embertől, aki oda-sereglett az ablak alá és a ház elé.

Mikor reb Slojme liberer érkezettnek látta a percet, lúdpelyhet tett a haldokló orra elé s hogy úgy látta, hogy a péhely nem mozdul meg, konstataálta a bekövetkező halált, lefogta reb Bórach Mojse szemehéjját, aztán szalmát szórt az ágy elé és behítta az utcáról az embereket: — fektessük le a földre. Amí meg is történt, sőt meggyújtották a mécses is és letették a földre a halott feje mögé.

Mikor már így feküdt több percen át és csak a fekete szemfedő volt hátra, hogy ráterítsék a halottra, ez egyszerre csak hatalmasat trüsszentett. Olyan nagyot, hogy visszhangzott tőle a szoba.

Elképzelhetjük az általános ijedtséget.

Legelsőnek reb Slojme liberer hagyott ott csapot-papot, utána a többi is; csak később merészkedtek vissza a szobába s akkor látták és

hallották a következőket: reb Bórach Mojse a földön ült a szétszórt szalmán, egy darabig belebámúlt a »nesómó-mécsesbe«, azután odafordult a feleségéhez és azt mondta neki:

— Szórelében, adjál egy kis tejbegrízt, mert ehetném.

Reb Bórach Mojse megette a tejbegrízt és attól helyre is jött, azután elmondta, hogy ő már a másvilágon volt s hogy az a bizonyos angyal megkérdezte tőle: mi a neved és mondd el a pőszekodat.

Már mondta is az az angyal: gyere velem és meg akarta fogni, hogy vezesse, ekkor közbelépett Gábiel arkangyal, csendre intette az elsőt: sá, sá, tűztőztesd magad. Előbb törvényt kell ülni fölötté a világok Ura jelenlétében, vajjon idealó-e már reb Bórach és akik Gábiel kíséretében voltak, halotti ruhába öltöztetett alakok, helyeslően bólogattak fejükkal. Az én érdemes őseim voltak, akik elibém jöttek; meg is ösmerem közülök boldogult atyámat és nagyatyámat, aki igazi nagy cádik volt és »sólem alajchem«-mel üdvözölt — ekkor Gábiel arkangyal azt mondta: — még nincs itt szükség reb Bórach Mojsére, jól megfricskázta az orromat és erre én felébredtem. Vagyis úgy nézzetek reám, emberek, — fejezte be elbeszélését — hogy én már a másvilágon jártam és láttam az eget és az angyalokat.

A hitközség apraja-nagyja erre nagy respektussal viseltetett reb Bórach Mojse iránt és meglehetősen félt is tőle.

Hogy is ne: egy zsidó, aki már a másvilágon járt!

Az utcán lehetőleg elkerülték, de akik mégis találkoztak vele, előre köszöntötték, hogy Isten ments valahogy meg ne haragítsák. S mikor reb Bórach Mojse ezt húzamosabb időn át tapasztalta, még jobban nőtt meg a saját maga szemében és mikor igényt tartott »alijáh«-ra és vonakodtak megtisztelni vele, mikor másvalaki bitorolta a legjobb helyet a mikváhban, vagy mikor ráigérni merészelt egy zsák gabonára, amire már ő alkudott egy paraszttal, reb Bórach Mojse csak szorított egyet a derék-övéen és haragosan rákiáltott az emberekre:

— Velem akartok kibabrálni? Velem, aki már a másvilágon járt?

Mire persze, hogy ijedtség szállta meg a lelkeket; reb Bórach megkapta az alijáht, a mikváhban a legjobb hely az övé lett és aki az ő gabonájára ráigért, megszeppent és azt mondta:

— Hát szóltam én valamit? Fél szót sem hallattam, reb Bórach... bocsásson meg.

Hovatovább, ahogy múltak a hónapok, reb Bórach Mojse egészen saját magának sajátította ki a másvilágot; szinte rossz néven vette, ha más is beszélt róla s ha valaki meghalt, ő azt mondta: hamarabb voltam én ott, mint az a nebach.

A másvilág az ő saját külön tartománya lett; nyári estéken a mikvah előtt egy lócán, télen pedig a bész hamidrasban a kályha mellett úgy beszélt róla, mint az ő otthonáról. És mindig talált valami tódítani, valót.

— Azt hiszitek — mondta —, hogy féltem én, mikor odaát voltam? Nekem ott is helyén volt a szájam. Odaát is az a fő, hogy mindenki jól nyissa ki a száját.

— Most jut eszembe — beszélt —, mikor az angyal megkérdezte tőlem, hogy hínak, azt mondtam neki erőlyesen, hát ki vagy te, a másvilág útlevél-vizsgálója? Elég dolgom volt nekem odalent hatósági emberekkel, zsandárokkal és rendőrökkel, tehát ne alkalmatlankodj. És ha el nem kotródsz, nyomban panaszt teszek ellened Isten széke előtt. Hát kinek nézsz te engem? Tudd meg, hogy én »jichesz« vagyok; unokája vagyok Ábrahám ősatyának és nem kisebb ember, mint Mojse rabbénu tanított engem a thórára. De ha nem is volnék, aki vagyok — így

mordultam reá, — akkor is: hol az elővezető parancsod? Igazold magadat, hogy parancsod van engem az égi bíróság elé vezetni. Miért feleljek én az égi bíróság előtt? Hát ettem én vajban rántott csirkét, táncoltam én nagyúri dámákkal valami lokálban? Én tetőtől talpig kóser zsidó vagyok, — így fakadtam ki — és az én odasereglett őseim, akik hallották beszédemet, mind helyeseltek és bátorítottak: — ne hagyd magad, Bórach Mojsze! És erre megszeppent az az angyal, mindjárt lejjebb hangon kezdett beszélni és végül bocsánatot kért tőlem, amiért az égi bíróság elé akart vezetni. — Most már nem bánom, vezethetsz — mondtam. — Ott is helyt állok magamért. És a hely színére érven, rákezdtem: — Hát torkoskodtam én gyerekkoromban? És mikor embernymi-ember lettem, nem dolgoztam a mindennapi kenyérért? Nyáron majd elolvastottam a hőség, télen áztam és fáztam és sohasem volt annyi krumplim sem, hogy jóllakjam. Csak vigyetek az Isten színe elé, majd megmutatom neki is kidolgozott tenyeremet, zsákhordástól meggörcsült hátamat véreskorbácsolt egyebemet is, mert rendőri engedély nélkül házaltam. Mit mondjak nektek: az égi bíróság elnökei úgy megijedtek, hogy kámforrá váltak. Persze mert odaát is jól kinyitottam a szájamat és ez a fő.

— Csak ezután történt, hogy a jó Gábiel arkangyal megfricskázta az orromat és azt mondta: — no jól van, mehetsz vissza oda, ahonnt jöttél, itt még nem kellesz nekünk, Bórach Mojsze...

Mikor reb Bórach Mojsze évekkel később igazán meghalt, még a földre sem merték lefektetni a chevra emberei és csak negyednapra temették el. Addig mindig gondolták: — hátha megint csak visszaküldik erre a világra reb Bórach Mojsét?

JULIA KESZTENBAUM

Fűző és orvosi haskötő
specialista.

Oklevéllel kitüntetve.

Oradea,

Bulev. Reg. Ferd.

KNAPP MIKSA

képesített szűcsmester

Szűcs és szőrmeáru üzlete:

Budapest, VI. Nagymező-utca 14.
Telefon: 20-4-53.

Szörme, bundák, boák nagy választékban. Alakítások, javítások jutányos áron készülnek.

Tekintse meg kirakatomat.

Szerkesztésért és kiadásért felel: *dr. Uj István.*

Előfizetési ár. Egész évre 24.— P. — Csehszlovákiában 80.— kc. — Jugoszláviában 160.— dinár. Romániában 400 leu.

Másodrendű papíron 25%-kal olcsóbb! Hitközségi alkalmazottaknak kedvezmény.

Intézményeknek 30.— pengő.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI., Andrásy-út 84.
Telefon: 10-7-12.

Klein S. nyomda, Budapest, VI. Lovag-utca 14.

Doprava a rozsirovanie casopisu „Uj Ut” (Nová cesta) povolilo
csl. min. vnútra pod cisl. 9.662/1932/5. dna 15. II. 1932.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

L. v. Sacher Masoch: Eszterke

Nem messze Krakótól, a Visztula mellett fekvő ősi királyi székhelytől romokban hever a lobcovi kastély. Repkény és örökzöld indázza körül az egykor felséges palota összeomlott feleit és oszlopait, málnacserjék nőnek a törmeléken és megtöltik nyáron a levegőt gyümölcsök édes, nehéz illatával. Közélen forrás csörgedez és a távolból pásztor bús dala hangzik át.

A babonás nép regéli, hogy nappal mérges kígyók, éjjel rossz szellemek garázdálkodnak itt. Mihelyt a nap lement, nem megy el szívesen senkisé az elhagyott, szomorú hely mellett és ha valamely paraszt mégis kénytelen arrafelé járni ekéjével vagy marhájával, nem mulasztja el, hogy keresztet ne vessen magára.

Senkisé merné azonban a szellemek órájában megközelíteni a félelmes teret, mert épfélkor szertefoszlik az időkfeketítette omladványok felett borongó igézett és varázserőre újra emelkednek a palota falai. Őrségek állanak a bástyán villogó szabályakkal, a felvonhíd a magasban van, a kastély ablakait teljes gyertyafényben ragyognak és a kertből különös lantpengetés és daliamos énekszó csendül oda fel.

Az aranyban úszó teremben egy orientális pamlag puha selyempárnán gyönyörű asszony pihen, fekete hajzata gyöngyökkel átszöve, buja teste dagadó prémében és lábtól neki medvebőrön egy magas, előkelő férfiú büszke sasszemmel. Nagy Kázmér ez, a lengyel király és a szép nő, aki őt eltéphetetlen láncokon fogva tartja, Eszterke, az opocnoi zsidó nő.

*

Egy hideg, verőfényes téli napon Kázmér király Opocno közelében vadászott. Egy medve közeledett feléje. A király rákiáltott és mikor a szörny hátsó lábaira állt, nekiment dárdájával. Első csapáson a medve elbukott, de esés közben át akarta karolni a királyt, megakadt annak prémes bundájában és széthasította a ruha ujját. A vadászat végeztével a király és kísérete lóháton vonultak be Opocnóba a kürtök zengése és a falka ugatása között és szabó után tudakozódott, aki hamar ki tudná javítani a szakadást. A körülállók Meilech Gidóni házára mutattak, a zsidó utcában és Kázmér odanyargalt, leszállt a lóról és belépett a műhelybe, ahol a szabómester alázatosan és zavartan üdvözölte őt.

— Nos, barátom, — szolt a király mosolyogva, — ma teljesedjék szíved óhaja. Minthogy közületek mindegyik szívesen akar hímet varrni a király nyakába, itt a király, foltozd meg a ruhaujjat, melyet a medve széjjeltépett. — Ezzel Kázmér levetette kabátját és átadta azt a szabónak. Mialatt Meilech Gidóni érthető izgalommal a királyi kabátot varrogatta, Kázmér az ajtó közelében leült egy párnás székre. Egyszerre kinyíltott a mellékszoza ajtaja és belép egy ifjú leány karcsú testén redős selyemruhával és prémes kacabajkával, nyak és a kar körül korralok és gyöngyök, a hosszú fekete hajfonatok arany fonalakkal átszöve, piros topánkákkal piciny lábain. Ezüst tálcán borral töltött serleget hozott és süteményféléket. A király fölemelkedett és mereven nézett a szép, nemes vonású arcba, amelynek a kicsiny sas orr és felső ajak az akaratosságának és dacnak igéző vonását adta, — és a nagy, fekete bársonyszemekbe.

— Kicsoda ez a leányka? — kérdezte végre.

— Eszterke vagyok, a Meilech leánya, — mondá amaz csengő, tiszta hangon és odakínálta a királynak a serleget. Az azonban elhárító mozdulatot tett.

— Kicsinyli uram a zsidónő alázatának adóját? — kérdezte, homlokát kissé ráncolva.

— Ellenkezően, szép nimfa, azt kívánom, hogy előbb igyál te.

— Én nem vagyok nimfa, — viszonozta Eszterke nyugodtan, és ajkaim sem méltók arra, hogy érintsek a serleget, melyből királyom iszik.

— Parancsolom!

— Akkor annál kevésbé — szólta a leányt büszke mosollyal.

— Hát könnyörgök, Eszterke

Most ránézett a királyra, hörpintett egyet a borból és odanyujtotta neki a serleget. A király ajkához emelte a serleget éppen azon a helyen, amelyet Eszterke ajkai érintettek és egy hajtásra üritette azt ki.

— Boldogságodra, szép Eszterke!

Amire az elpirult és lesütötte szemeit.

— Ha én tudom, hogy Opocnónak ilyen kincse van, — szólta a király a kísérethez, — akkor nem volnék most először itt és Meilech Gidóninál.

— Bizonyára tréfál, uram királyom, — mondá Eszterke, szemeit hirtelen felütve, — mert azt nem hihetem, hogy meg akar engem bántani.

Es mielőtt még Kázmér visszatarthatta, kiszökött a szobából és mikor a király ellovagolt, hiába kereste a leány fejét valamely ablaknál.

*

Pár nap múlva Nagy Kázmér elküldte bizalmasát, Wenglinszkyt, Opocnóba a szép zsidólányhoz. Gazdag ajándékokat hozott neki: ékszereket, arannyal átszőtt perzsa szöveteket, drága orosz prémeket és karavánteát. De az mindent visszautasított és megtagadta Wenglinszkytól a kért fogadtatást. Egy este, mikor Eszterke kacabajkájában burkolva a piactéri kútnál vízért volt, hirtelen a király állt előtte. Eszterke első pillanatra megijedt, de azonnal visszanyerte lélekjelenlétét és tejes büszkeségét. A király megfogta kezét. Eszterke nem vonta vissza, de erősen és szemrehányón ránézett és így szólta:

— Mit akar Ön, ha az emberek bennünket látnak, akkor végem van, vége a becsületemnek!

— Eszterke, szeretlek.

Az lesütötte szemeit.

— Akarsz az enyém lenni?

— Hát szabad? — szólta nyugodtan. — Szívem az Öné, nem tagadom. De Ön király és ami még rosszabb, Ön keresztény. Ha valami szegény zsidó volna, rögtön itthagynám apámat és anyámat és követném Önt, így azonban . . . éljen boldogul . . . és örökre.

— Hallgass meg, Eszterke.

— Túlsoká hallgattam Önt — kiszabadította magát és sietve tartott a zsidó utca felé. A király utána ment és mikor megint mellette volt, megragadta korsóját.

— Mit akar?

— Korsódat vinni.

— Az nem illik.

A király szeliden kicsavarta kezéből a korsót és a ház küszöbéig vitte azt. Itt a lány megállt, lehajtotta fejét és hallgatott.

— Mi bajod van? — kérdezte Kázmér.

— Ismételve előttem, hogy szeret.

— Amilyen igaz, hogy van fölöttünk egy Isten, — mondá a király. — Egyetlen és örök, oly igazán szeretlek, mindennél a világon jobban.

— Birni akar engem?

— Igen.

— Minden áron?

— Minden áron!

— Jó, akkor lépjen be. — Eszterke a szobába vezette őt, helyet foglaltatott vele a párnás széken és melléje ült.

— Szeretem Önt, — szólta — Öné akarok lenni.

— Eszterke.
 — Hallgasson előbb végig. Ön akarok lenni, de soha úgy, ahogy val-
 lásom és a jó erkölcs azt tiltja. Vegyen feleségül.
 — Ez csak akkor lehetséges, ha kikeresztelkedel.
 — Ezt nem fogom megtenni sohasem.
 — Hát hogyan?
 — Hát nekem elég, ha nőül vesz egy hivatalos személy és két tanu
 előtt, ha hozzájárul ahhoz, hogy úgy teljesíthetem, mint felesége hitem
 szokásait, mint Ön a sajátjait és hogy esetleg születendő leányaink a zsidó
 fiaink a keresztény hiten neveltessenek; erről kiállítandó egy írás kereszt-
 tény és héber betűkkel és ellátandó az összes aláírásokkal és a királyi pe-
 cséttel.
 — De mit mondanának az államnagyk? — kiáltott fel a király —
 Mit mondana a nép, ha a zsidónőt emelnék a trónra?! . . .
 — Nem a trón kell nekem, csak te kellesz, — szakította őt félbe
 Eszterke. — Mint feleséged akarok élni, egyszerűen, erényesen, távol az
 udvartól, a világtól. Mindezt áldozom neked, csak becsületemet nem.
 — Utolsó szavad ez, Eszterke?
 — Az utolsó, Kázmér király.
 A király sóhajtott és fölkel.
 — Adj haladékot, megtárgyalom híveimmel.
 — Tégy így.
 A király kiment. Ajtó előtt várta a hű Wenglneszký a lovakkal. Mikor
 Kázmér nyeregbe lendült, Eszterke a kengyelt tartotta, aztán a kezét
 nyújtotta neki, melyet, még mielőtt Eszterke megakadályozhatta, a király
 ajkához szorította.

*

Eszterke egy este az ablaknál ült és álmodozón nézte a kavargó hó-
 pelyheket. A szobában égő lámpa titokzatos vörös fényt vetett reá és
 enyelgő szikrákat hintett arany cobolyos kaftánjára, amely bokájáig om-
 lott alá. Ajtónyikorgás — és Kázmér király áll a küszöbön. Eszterke gyor-
 san kitérte karjait, a király pedig ledobta köpenyegét és gyöngykócsagos
 nyusztapsapkáját és lábaihoz vetette magát.

— Királyom! — kiáltott fel a leány és szerelmesen ölelte őt meg.
 — Rabod vagyok, — szólt a király — akivel tehetsz, amit akarsz.
 — Akkor férjemmé teszek.
 — Ahogy akarod, — mondá Kázmér — megadom magamat kényed-
 re-kedvedre.

Már a következő napon végbement a király násza a szép zsidóleány-
 nyal Meilech házában. Muisek, a kancellár, megírta a házassági okiratot,
 a szükséges kérdéseket intézte és ünnepélyesen kimondotta a házasság-
 kötést. A király ráfűzte a gyűrűt Eszterke ujjára és ő követte a példát.
 Tanuk voltak Wenglneszký és a szandomiri sztarosztja.

Ez volt a keresztény Európa első polgári házassága és egyben az első
 házasság keresztény és zsidó között.

Lakodalm után a király maga adta reá Eszterkére az aranyhímezésű
 vörösbársony hermelint, melyet magával hozott és miután a fiatalasszony
 köröskörül sűrű fehér fátyolokba takarózott, Kázmér az édes zsákmányt
 saját karjain vitte ki a várakozó díszszánkóra. A csengetyűk ezüsthangú
 csilingelése és harsogó trombitaszó mellett fáklyafénynél és ostorpattogás
 kísértében vonult be Eszterke mint úrnő Lobcovi kastélyába, melyet Káz-
 mér királyi pompával rendeztetett be. Eleinte félénkké és zavarttá tette őt
 ez a nagy pompa, de minthogy ura és királya így kívánta és minthogy csak
 az az gyetlen gondolat töltötte őt el, hogy férjét boldoggá tegye, miha-
 marébb beletalálta magát ebbe az idegen környezetbe is.

A nászestén lengyel szokás szerint, a király maga, térdepelve húzta le lábról vörös szafiántopánkáit és ráhúzta az aranyhímezű, hermelinnel bélelt, piciny török papucsokat.

— Nos, drága asszonyom, nem vagyok csakugyan rabod? — kérdezte a térdeplő Kázmér boldog mosollyal . . .

— Igen — válaszolt Eszterke, és most bontakoztak ki szép karjai a hermelin puha illata közül. — Igen az vagy és az maradj. Láthatatlan láncokkal akarlak magamhoz kapcsolni és édes igát fogok rád rakni, de enyhe úrnőd leszek.

És megtartotta szavát. Olyannyira tudta a csapodár Kázmért, kit bölcsesége miatt a lengyel Salamonnak mondtak, meghódítani és magához kötni, annyira őt boldoggá tenni, hogy visszavonult életmódja dacára, csakhamar fölkelte az arisztokrata hölgyek féltékenységét. Naponta újabb és újabb csúfszavakat pingáltattak a Lobcovi falakra: Szabó leánya! — Zsidónó udvara! — Jeruzsálem királynője! Kázmér haragra lobbant és a tetteseket meg akarta büntetni, de Eszterke csöndesítette. — Mit bizonyítanak azok a feliratok mást, — szólt nevetve, — min azt, hogy boldogok vagyunk és hogy szeretjük egymást egy rosszindulatú gyűlölködő világban. Jobb, ha irigyelnek, mint ha sajnálnak.

Másnap azonban nagy, messzeolvasható betűkkel és oly magasan, hogy nem lehetett kitörölni, ezeket a szavakat iratta a palota kapujára: Itt lakik a boldog Eszterke, az opocnoi szabó leánya, háza királyasszonya.

*

Eszterkének két fia lett, Palkó és Njemiza, akiket a király a keresztény, és egy leánya, Rebekka, akit a zsidó vallásban neveltetett. Eszterke istenfélelemben is kifogástalanul élt. mintaképe az előkelő, de könnyelmű és ledér lengyel asszonyoknak. Szigorúan teljesítette vallása törvényeit és buzgó örömmel a zsidó asszony feladatait. Sohasem mutatkozott nyilvánosan és nem engedett idegen szemeket bepillantani az őt környező királyi pompába. És éppen e szerénységében és házias erényeiben rejtett bűvös hatalmának egy része a király fölött, aki esténként nála keresett pihenést az államügyektől.

Nagy Kázmér mindig jóindulatot tanúsított a zsidók iránt és toleranciájával mindjobban Lengyelországba vonzotta azokat. Eszterke befolyása által még csak kedvezőbbé vált hitsorsosainak helyzete. A király jogokat és kiváltságokat biztosított számukra és előmozdította letelepedésüket a városokban. Egy városrészt engedett át nekik Krakóban is, a királyi székhelyen, amelyet a hálás zsidók Kazimjerznek neveztek el; manapság is így hívják még.

Az éppen akkor elűzött német, spanyol és portugál zsidók ezrével özönlöttek Lengyelországba, ahová nemcsak nagy vagytonokat hoztak, hanem ezeknél még drágább kincset: műveltségüket és talmudi tudományukat. Ily módon lett Lengyelország a zsidó kultúra főszékhelye. Minden helyütt talmudi tanházak keletkeztek, amelyeknek nagyhírű mesterei közé a minden országból összesereglegő tanítványok sok százai tödultak. Lengyelországban a zsidók pótolták a polgári osztályt. Fölvirágzottak a kereskedelmet, a kézműveket és az ipart és hatalmasan fokozták az ország gazdagságát. Kereskedelmi kapcsolatokat teremtettek a szomszéd németekkel, oroszokkal, magyarokkal és románokkal, a lengyel zsidók nemsokára közvetítői lettek Kelet és Nyugat között az anyagi és szellemi összeköttetéseknek.

Kázmér 1364-ben egyetemet alapított Krakóban. A következő évben erős falakkal vétette körül a különböző városokat és saját törvényszékeket adott nekik.

Voltak ugyan még intrikák „Jeruzsálem szép királynője” ellen, de Eszterke okosságán és tiszta életmódján mind hajótörést szenvedtek. Nála

találta meg Kázmér király azt, amit sem fejedelmi neje, kitől el volt vála, sem az arisztokrata hölgyek, akiknek udvarolt volt, nem nyújtottak neki: szeretetet, hűséges és családi boldogságot. Ha Kázmér ott hevert Eszterke lábainál és ez bíborhermelinjében átölelve tartotta őt, akkor a szép zsidónő valóban — királynő volt. Kormányozta őt és általa Lengyelországot.

Lobcov ma kőhalmaz, ahol állítólag kígyók és gonosz szellemek tanyáznak. Mi azonban azt véljük, hogy jó szellemek lebegnek a repkényes romok fölött, igazi zsidó szellemek: a Szeretet és az édes Családi élet áldott szellemei.

Zsidó nemesi családok

Olaszországban

Az olasz királyságban rengeteg sok a nemesi család, sokkal több, mint bármely más országban. Így a negyvenegymillió lakóst számláló Olaszországban nem kevesebb, mint nyolcezer főnemes család van, vagyis bárói és grófi címmel bíró családok; az egyszerű köznemesből annyi van, hogy szinte számon sem tartja őket a statisztika.

40 millió lakásra 8 ezer főnemesi család, vagyis átlag minden ötezer lélekre egy-egy főnemesi család jut. Lássuk most már, milyen az arány polgárok és főnemesek közt az olaszországi zsidók körében.

Olaszországban kereken hatvan-ezer zsidó él és ezek közt 30 főnemesi család van, vagyis már minden kétezer zsidó lélekre jut egy-egy zsidó főnemesi familia.

Dicséretükre válik az olasz zsidóknak, hogy az ő grófi és bárói családjaik nem fordítottak hátat a zsidóságnak, mint — ne menjünk messze — a legtöbb magyar zsidó bárói család, hanem hűségesen zsidóknak vallják magukat.

Érdekes, hogy Olaszországban százával vannak olyan ősrégi zsidó patricius családok, akik anélkül, hogy nemességgel bírnának, jogosítva vannak címert és saját színeiket használni. Ezekben a címerekben többnyire zsidó emblémák találhatók, mint a Dávid csillaga, a hétágú gyertyatartó, vagy pedig oroszlán, farkas s a többi, amikhez Jákób ősatyánk az ő fiait hasonlította. És még érdekesebb, hogy ezen címeres zsidó család-

doknak legtöbbje már a XIII-ik vagy a XIV. század óta használja a maga címerét. És itt megemlítjük, hogy téves az a felfogás, hogy például a tüzet okádó sárkány a címerben csak öskeresztény nemesi családok emblémája. Rácáfol erre a felfogásra az olasz Todros-család, a legrégibb nemesi családok egyike, amelynek címerében már a XII-ik század óta pikkelyes sárkánykígyó okádja a tüzet.

Ha kérdezzük, mivel magyarázható az olaszországi zsidó grófi és bárói családok feltűnő nagy száma, csak egy rövid visszapillantást kell vetnünk Olaszország történetére és megkapjuk kérdésünkre a feleletet. Olaszország, mely hetven évvel ezelőtt még számtalan államra oszlott, az egyeséges Olaszország megteremtésében hatalmas támogatásra talált a területén lakó hazafias zsidókban. Ezek pénzt és vért áldoztak az olasz egység megteremtésének nagy célja érdekében és éppen ezeket az áldozatokat jutalmazta meg a savoyai ház uralkodója és később az egységes Olaszország királya azzal, hogy grófi és bárói rangra emelte a gazdagabb és előkelő zsidó családokat. Így kapott grófságot a Cohen-, Camondo-, Corinaldi- és Miterbi-család, valamint emeltetett bárói rangra a Castelnuevo, Franchetti-, Levi-, Levis- és Leonino-család. A Sacerdoti-, Morpurgo, Padoa-, Treves- és Rocca-családok csak később, a mult század vége felé nyerték az örökölhető grófi vagy bárói rangot. Ilyen zsidó báró Sonnino is, aki a világháború kitörése idején Olaszország külügyminisztere volt.

Hotel Imperiál Prága

a Masaryk pályaudvartól

1 percnnyire

A magyarok kedvenc találkozó helye!

Mérsékelt polgári árak

Ami a szülőket legjobban érdekli!

Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát

Litzmann Irma, Bpest, VI. Király-u. 18

Olcsó

EZÜST ÁRUK,

tálcák, evőeszközök mélyen leszállított áron

SCHLEIFER ezüstartárgyár

VII. Kazinczy-utca 10. Telefon: J 132-28
Rákóczi-ut közelében.

Prima hús, hizlalt baromfi legolcsóbb napi árban

REICH JAKAB húsnagyvágó

כשר מészárszékében

VI. Hegedűs Sándor-u. 17. sz. (Hunyadi-téri csarnokkal szemben.)

Pontos kiszolgálás.

Telefon: 29-1-10.

Geduldiger Hugó

bélyegzőgyára

Budapest, VI. Vilmos császár-ut 17.

Telefon: 22-8-95.

Csehszlovák, Jugoszláv és Romániából érkező zsidók kedvenc találkozóhelye

KUFFLER כשר ÉTTEREM

Vilmos császár-ut 39.

(Hajós-utca sarok)

Nyugati pályaudvartól néhány perc

Polgári árak!

Menü rendszer!

FURNÉROK

keményfa enyvezett lemezek legolcsóbban

GRÜN SÁNDOR

Budapest, VII. Kazinczy-u. 22.

Telefon: József 426-97.

**BUCAREST
GRAND-HOTEL**

„LAFAYETTE”

CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtisztább, legkényelmesebb és legolcsóbb szállodája. Szobák 130 Lei-től.

A román királyság területére való bevitelt és terjesztést a

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára